Η εξαιρετική περίπτωση μιας συνηθισμένης ιστορίας

Andréa Doria

Η εξαιρετική περίπτωση μιας συνηθισμένης ιστορίας

Μετάφραση
Κατερίνα Μαρσιανούδη

εκδόσεις των ξένων

Τίτλος πρωτοτύπου: *n'Dréa*
Εκδόσεις Os Cangaceiros, 1992

Εικόνα εξωφύλλου: Δώρα Κορωναίου
Σχεδιασμός εξωφύλλου: Ανδρέας Τσορτανίδης
Σελιδοποίηση: Λύδια Φραγκοπούλου

Ευχαριστούμε ιδιαίτερα τον Αχιλλέα Καλαμάρα

Θεσσαλονίκη 2006

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προλογικό σημείωμα

Όταν ο συγγραφέας γνωρίζει ότι σύντομα θα πεθάνει, η απόφασή του να γράψει αφήνει εξ ορισμού ένα ίχνος τραγικότητας στο κείμενο. Όταν σκόπιμα επισπεύδει το θάνατό του και όταν μάλιστα αυτό είναι το θέμα του κειμένου, τότε συχνά έχουμε τη λογοτεχνία των μαρτύρων, των ηρώων και των αυτοχείρων. Όταν η απόφαση αυτής της επίσπευσης είναι κάθε άλλο παρά αυτοκαταστροφική, όταν είναι μια κατάφαση της ζωής *από την αρχή ως το τέλος*, τότε μιλάμε για ένα είδος κειμένου ακραία θεωρητικού: Το κείμενο της n'Dréa αντιστρέφει την έννοια της ματαιοδοξίας. Είναι μια συγκέντρωση πολιτικής και ηθικής σκέψης που εμψυχώνεται από την ασθένεια και το θάνατο για να ζωογονήσει το χρέος για προσωπική αντίσταση.

Os Cangaceiros

Η Andréa Doria (n'Dréa) ήταν μέλος των Os Cangaceiros, μιας ομάδας που έδρασε στη Γαλλία τη δεκαετία του '80 και του '90. Πήραν το όνομά τους από τους παράνομους ληστές που έδρασαν από το τέλος του 19ου αιώνα και μέχρι τα μέσα περίπου του 20ού στην ύπαιθρο της Βραζιλίας και οι οποίοι, ως "ρομπέν των δασών", λήστευαν ιδιοκτήτες φυτειών και διένειμαν μέρος της λείας στους φτωχούς και άκληρους, ρεζιλεύοντας την αστυνομία και αψηφώντας την επίσημη δικαιοσύνη.

Οι σύγχρονοι Os Cangaceiros αρνούνταν τη μισθωτή σκλαβιά και επιτέθηκαν στο σύστημα των φυλακών στη

Γαλλία. Άφησαν μια αξιόλογη σειρά κριτικών κειμένων και προκηρύξεων.[1] Σημαντική κληρονομιά τα κείμενα τα οποία αναλύουν και στηρίζουν τις εξεγέρσεις σε φυλακές σε ολόκληρη τη Γαλλία που ξεκίνησαν την Κυριακή 5 Μαΐου 1985 και κλιμάκωσαν την οργή των φυλακισμένων για τη δολοφονία από δεσμοφύλακες στο Fleury του Bruno Sulak, που επιχείρησε να αποδράσει. Μέχρι και τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς, ένα ορμητικό κύμα αλληλεγγύης, μέσα και έξω από τις φυλακές, με σαμποτάζ στις συγκοινωνίες, καταστροφές τυπογραφείων αντιδραστικών εφημερίδων και στάσεις κρατουμένων δεν έλεγε να κοπάσει.[2]

Οι ίδιοι οι Os Cangaceiros δήλωσαν για τον εαυτό τους το 1986, ανατρέποντας διάφορες ταμπέλες που προέκυπταν από τις προκαταλήψεις των μπάτσων, των μμε και της "κοινής γνώμης", ότι: «δεν προερχόμαστε από αριστεριστές, αναρχικούς ή οτιδήποτε άλλο. Δεν υπάρχει ούτε ένας πρώην κοινωνικός αγωνιστής ανάμεσά μας. Και κανείς από μας δεν έχει ανακατευτεί σε κανέναν και οποιουδήποτε είδους πολιτικό χώρο. Έχουμε ένα μόνο κοινό σε σχέση με τις πολιτικές ομάδες και οργανώσεις: τον πόλεμο. Είναι όλοι εχθροί μας, με καμία εξαίρεση. Δεν βρισκόμαστε στα όρια της εγκληματικότητας: είμαστε εγκληματίες».

Στις αρχές της δεκαετίας του '90 δημιούργησαν σκάνδαλο κλέβοντας μια σειρά από μακέτες και σχέδια για φυλακές που επρόκειτο να χτιστούν, τα οποία δημοσιοποίησαν ευ-

---

[1] Εξέδωσαν –εκτός από το βιβλίο της n'Dréa, Παρίσι 1992– τρία τεύχη του περιοδικού *Os Cangaceiros* (Ιανουάριος 1985, Νοέμβριος 1985 και Ιούνιος 1987 αντίστοιχα), το βιβλίο των Yves Delhoyse και Georges Lapierre, *L'incendie millénariste*, Παρίσι 1987, καθώς και το φάκελο *Treize milles belles*, Παρίσι 1990, με κείμενα σχετικά με την εξέγερση των φυλακών.

[2] Στα ελληνικά έχουν κυκλοφορήσει στο *Sabot* (*περιοδική έκδοση για την προβοκάτσια και τον βανδαλισμό,* δαίμων του τυπογραφείου, Αθήνα χ.χ., σσ. 2-18), κάποιες μεταφράσεις από το φάκελο των OC *Treize milles belles*, που είχαν δημοσιευτεί και σε τεύχη του περιοδικού *Mordicus* και της εφημερίδας *Le Monde Libertaire*: προκηρύξεις των OC, περιγραφή των ενεργειών σαμποτάζ στο «πρόγραμμα 13.000» (για υψίστης ασφαλείας σωφρονιστήρια χωρητικότητας 13.000 κρατουμένων) καθώς και χρονολόγιο και ανάλυση της εξέγερσης των φυλακών στη Γαλλία. Επίσης, δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Τα παιδιά της γαλαρίας*, τεύχος 11, Σεπτέμβριος 2005, η μετάφραση μιας συνέντευξης δύο πρώην μελών των Os Cangaceiros στο ισπανικό περιοδικό *Karana* το 2002.

ρέως. Η δημοσιοποίηση αυτή ήταν μέρος μιας ολόκληρης σειράς από ενέργειες σαμποτάζ που ξεκίνησαν τον Απρίλιο του 1989 και περιλάμβαναν παρεμπόδιση των κατασκευαστικών έργων των φυλακών του «προγράμματος 13.000» με την προσθήκη ζάχαρης στο τσιμέντο (έτσι ώστε να μην μπορεί να πήξει), καταστροφές στα ηλεκτρονικά συστήματα της εταιρείας τσιμέντων, ενέδρα και δημόσιο ξυλοδαρμό ενός εμπλεκόμενου αρχιτέκτονα.

κριτική στο ιατρικό σύστημα

Τα τελευταία εικοσιπέντε χρόνια, μαζί με πολλές μελέτες και έρευνες που καταδεικνύουν τα αδιέξοδα και τις σκόπιμα συγκαλυμμένες αποτυχίες των συστημάτων υγείας και των κυρίαρχων θεραπευτικών αντιλήψεων, μία σειρά από διαφορετικές προσεγγίσεις (π.χ. η Νέα Ιατρική του R. Geert Hamer[3] στη Γερμανία ή η Ολιστική Βιολογία των Ζωντανών Υπάρξεων στη Γαλλία) ξαναγράφουν τα κλασικά αξιώματα της ιατρικής. Αντιστρέφουν, όπως έχει συνοψίσει σε πολλά κείμενά του ο Jean-Jacques Crèvecoeur, τη θεμελιώδη αρχή της δυτικής ιατρικής ότι δήθεν «η ασθένεια υπάρχει, είναι κάτι το μοιραίο και πρέπει να το εξαφανίσουμε το γρηγορότερο».[4]

Η λεγόμενη «παράλληλη» ή «εναλλακτική» ιατρική, εμπνευσμένη συχνά από «μη δυτικές» και «παραδοσιακές» (ό,τι και να σημαίνει αυτό) μεθόδους κατανόησης του νοσείν, έχει αποτελέσει αντικείμενο εκδικητικών επιθέσεων και υποτιμήσεων από την «κλασική» ιατρική. Ταυτόχρονα έχει κερδίσει πολύ έδαφος (όχι ακόμη στη βιομηχανική φαρμακοπαραγωγή) και σταδιακά έχει γίνει απαραίτητος

---

[3] *Die Wahrheit über Dr. Hamers Entdeckung Konflikte - Auslöser - Verlauf bei Krebs und anderen heilbaren Krankheiten*, #2006.

[4] Βλ. για παράδειγμα Jean-Jacques Crèvecoeur, *Le Langage de la Guérison*, Jouvence 2000 και την ιστοσελίδα του Crèvecoeur: http://therabiosystem.typepad.com, όπου παρουσιάζει το θεραπευτικό του σύστημα και σχετική βιβλιογραφία· βλ. επίσης Christian Flèche & Philippe Lévy, *Les protocoles de retour à la santé*, Le Souffle d'Or, Παρίσι 2005, Richard Sünde, *Médecine du mal, médecine des mots*, Quintessence 2002 και Thomas Lamotte, *Ecouter et comprendre la maladie*, Téqui 2002.

συνομιλητής των παλαιότερα κυρίαρχων προσεγγίσεων.

Κάποια ιστορικά παραδείγματα δεν μπορούν εύκολα να συμψηφιστούν στο «εναλλακτικό» αυτό ρεύμα. Πρόσφατη είναι η δημοσίευση της κριτικής στην επιστήμη με αιχμή την εμπορευματοποίηση της γέννησης των βρεφών της γαλλικής ομάδας bébés en colère (2004), όπου δηλώνουν ότι «η επιστήμη δεν μπορεί να βελτιωθεί, αφού δεν πρόκειται για κάτι ουδέτερο… είναι αναπόσπαστο κομμάτι της φρικτής αυτής κοινωνίας του κέρδους».[5] Ήδη από τη δεκαετία του '70, η γνωστότερη κολλεκτίβα ασθενών στη Γερμανία (κυρίως της κατηγορίας των λεγόμενων «ψυχικά ασθενών»), η SPK,[6] εξέφρασε συχνά θέσεις με πολιτική απεύθυνση ξεκάθαρη, θέσεις δύσκολες και περιθωριακές, οι οποίες της στέρησαν μια γενικότερη απήχηση. Δεν είχε ποτέ βλέψεις να παραδειγματίσει, όπως οι σύγχρονες εναλλακτικές πρακτικές, άλλους ασθενείς, να τους προσηλυτίσει ή να τους οδηγήσει σε συγκεκριμένες ενέργειες. Ήταν πολύ περισσότερο ένα δίκτυο αλληλοβοήθειας, με αμφίβολες "επιτυχίες" και "αποτελέσματα", αλλά με ένα πάθος και μια κριτική εγρήγορση που σπάνια ταυτίζουμε με την εικόνα του "αρρώστου". Και η περίπτωση της n'Dréa;

Το 1985, η n'Dréa έμαθε ότι είχε καρκίνο. Αφού υπέστη εγχειρίσεις, χημειοθεραπεία και ακτίνες για κάποιον καιρό, έχασε κάθε ελπίδα ότι θα θεραπευόταν. Όταν το 1990 της πρότειναν να γίνει πειραματόζωο για ένα νέο φάρμακο, αρνήθηκε και –πραγματοποιώντας ένα σχέδιο που επεξεργαζόταν από καιρό– «αποφάσισε να αποχωρήσει εντελώς από τον ιατρικό κόσμο… και να πεθάνει με τους δικούς της όρους ανάμεσα σε αυτούς που αγαπούσε, αρνούμενη μια κοινωνία

---

[5] Bébés en Colère, *La Médecine est une putain. Son maquereau c'est le pharmacien. Prolégomènes à une critique de la science ou de la marchandisation de la naissance*, Παρίσι 2004, σ. 1.

[6] Sozialistische Patientenkollektiv, Σοσιαλιστική Κολλεκτίβα Ασθενών που ιδρύθηκε το 1965. Βλ. την πολύγλωσση ιστοσελίδα τους www.spkpfh.de και βλ. την ιστορία της Κολλεκτίβας και του Μετώπου Ασθενών στο βιβλίο PF/SPK(H), *Geschichte der Patientenfront. Grundgipfellagiges, Ergänzendes, Frakturen*, εκδόσεις KRRIM – PF-Verlag für Krankheit, Μάνχαϊμ 2001. Στα ελληνικά έχει κυκλοφορήσει το βιβλίο S.P.K. (Σοσιαλιστική Κοινότητα Ασθενών), *Οι "ψυχασθενείς" ενάντια στο κεφάλαιο*, μτφρ. Δημ. Γιαννόπουλος – Βαρ. Κολλιοπούλου, Κομμούνα, Αθήνα χ.χ.

που κλέβει τις ζωές αλλά και τους θανάτους μας».[7]

Η συνολική της αντίληψη την οδήγησε να πάρει μια ασυνήθιστη απόφαση για τον εαυτό της και να την υποστηρίξει. Σίγουρα προϋποθέτει, αλλά και υπερβαίνει τη βιοηθική συζήτηση για την ευθανασία, την κριτική στην ιατρική νομοθεσία, τις φαρμακοβιομηχανίες και τις επιδοτήσεις της έρευνας εναντίον του καρκίνου. Η n'Dréa δεν ανέλαβε να αρνηθεί το «πρωτόκολλο» για παραδειγματισμό, ούτε θέλησε να προπαγανδίσει με τακτικά επιχειρήματα την ατομική της πολιτική αντίσταση ενάντια στα συμφέροντα των φαρμακοβιομηχάνων. Με άλλα λόγια, το κείμενο της n'Dréa δεν λέει: *Μην κάνετε χημειοθεραπεία, δεν αξίζει τον κόπο*. Ούτε και λέει: *Θυσιαστείτε για να πολεμήσετε με τον ίδιο σας το θάνατο την ιατρική εξουσία, αφού δεν μπορείτε, ως ανιάτως ασθενούντες, να το κάνετε με τη ζωή σας*. Εκφράζει μια συνειδητά εκκεντρική και ακραία στάση στη διεκδίκηση του ποιοτικού. Στα λόγια της –και στην απόφασή της να απευθύνει αυτά τα λόγια– αποκτούν νέο νόημα, σε έναν νέο συνδυασμό κυριολεξίας και μεταφοράς, οι φράσεις *μηχανική υποστήριξη, ανώφελη επιβίωση* και *δεν είναι ζωή αυτή*.

η ασθένεια-εμπόρευμα και η ασθένεια-ντροπή

Φαίνεται ότι η απόφασή της, για την ίδια, έχει ένα νόημα που βαραίνει σε ολόκληρη τη «ζωή». Ποιος είναι όμως ο ορισμός της ζωής; Είναι η ζωή κάποια μονάδα μέτρησης τιμών των ερυθρών αιμοσφαιρίων; Είναι η απόδειξη της αντοχής ενός νοσοκομειακού πρωτοκόλλου; Είναι οι κινούμενες και ακίνητες κουκίδες στην οθόνη επιτήρησης ενός πολυκαταστήματος; Είναι το άθροισμα του ποσοστού υπακοής και του ποσοστού αντίδρασης στους ετήσιους απολογισμούς των υπαλλήλων της κοινωνικής κυβερνητικής; Είναι η αυτοεκπληρούμενη αλληλοεμψύχωση στην κλειστή ομάδα κάποιου γκουρού;

---

[7] Από την εισαγωγή στην αγγλική μετάφραση του βιβλίου από τον Donald Nicholson Smith, *N'Dréa: One Woman's Fight to Die Her Own Way*, Eberhardt Press, Πόρτλαντ, Όρεγκον 2005 (πρώτη και εξαντλημένη έκδοση στα αγγλικά από την Pelasgian Press).

Οι θρησκείες, τόσο οι παλιές, όσο και οι αναβιώσεις των παλιών, μιλούν για τη ζωή ως μια διαχείριση του ίδιου του εαυτού με στόχο μία ισορροπία που να διαψεύδει, να ακυρώνει, να αψηφά, να ξεχνάει ή να διαστρέφει τις συγκρούσεις και τις αντιξοότητες. Μια ζωή όπου ο χρόνος θα προχωρά εις πείσμα του Κακού, του Ισχυρού ή του Αγνώστου.

Ο καπιταλισμός ως θρησκεία –και ως κάτι παραπάνω και λιγότερο από θρησκεία– ξαναθέτει αυτό το πρόβλημα της συνθήκης με τον εαυτό και τον κόσμο, όχι πλέον με στόχο την ισορροπία, αλλά με στόχο τη διαρκή σώρευση, ανταλλαγή, επένδυση, αφαίρεση πάνω στην αφαίρεση, του χρόνου και του χώρου. Για τις παλαιότερες θρησκείες η ασθένεια είναι κάτι που στέλνει ο Θεός, ή μια εισβολή ενός κακού ή επικίνδυνου πνεύματος στο σώμα. Για το σύστημα των φαρμακοβιομηχανιών, των ελεγχόμενων από μάνατζερς ερευνητικών εργαστηρίων και των υπουργείων υγείας, η ασθένεια είναι μια μέτρηση των δυνατοτήτων ανακύκλωσης των βιολογικών δεδομένων.

Το κείμενο προσπαθεί να αναμετρηθεί, μέσα από μια σειρά από προσωπικές μαρτυρίες, όχι με την ψευδαίσθηση των θρησκευτικών συστημάτων, αλλά με τον καπιταλιστικό ολοκληρωτισμό ως θρησκείας. Προσπαθεί να κατανοήσει την ασθένεια ως έκφραση μιας ριζικής ασυμβατότητας με τον κόσμο. Τι υπάρχει πέρα από την ωμή ειλικρίνεια του εμπορεύματος; Πώς να αντισταθεί κανείς στη διπλή καταστολή, όταν μάλιστα ο καρκίνος μετακινείται και προχωρά;

η ασθένεια-όπλο

Αν θέλουμε τελικά κάποιον ορισμό γι’ αυτήν, η ζωή είναι μια κενή και αναγκαία, σχεδόν αναγκαστική, σχέση με την πραγματικότητα. Η n’Dréa θέλει να αντιληφθεί το χρόνο που της αναλογεί και τις κινήσεις που είναι σε θέση να κάνει ως *εμπειρία*, ως *πειραματισμό* και ως πρωτοβουλία. Κάθε της σκέψη επιλέγει να συνεχίσει έναν πρακτικό στοχασμό.

Στο σημείο που η n’Dréa παύει να μάχεται εναντίον της αρρώστιας της και συμμαχεί μαζί της και με την ιδέα του θανάτου, αρχίζει να παλεύει εναντίον αυτών που θεωρεί πραγματικούς εχθρούς της: ενάντια στο *υποχρεωτικό ακατανόητο*

της ιατρικής ενισχυμένο από μια *εχθρική*, εξίσου ακατανόητη, γλώσσα που επιτρέπει στους ειδικούς, τους επιστήμονες, να δημιουργούν ενοχές στους ασθενείς σε σχέση με το μέγεθος της άγνοιάς τους. «*Αυτοί κατέχουν τις λέξεις, κατέχουν την εξουσία.*» Τη δική τους βέβαια άγνοια και σύγχυση φροντίζουν να κρύβουν συνεχώς πίσω από τις ψευδοανακαλύψεις τους. Σ' αυτήν της την απόφαση συμβάλλουν και οι εντατικές παρακολουθήσεις της από την αστυνομία προκειμένου να την οδηγήσει στους συντρόφους της. Οι κινήσεις της στη συνέχεια αποκτούν άλλο νόημα, καθώς τη βάζουν σε μια πολύ συνειδητή κατάσταση εγρήγορσης, προκειμένου να μην κάνει κανένα λάθος εις βάρος των συντρόφων της. Εξημερώνει για ακόμη μια φορά το θάνατο, που για την n'Dréa είναι ο εγκλεισμός στη φυλακή, όπως έκανε παλιότερα μαζί με τους συντρόφους της όταν έπαιρναν το ρίσκο της παραβατικής δράσης τους.

Η ίδια η νεοπλασία στους καρκινοπαθείς, θεωρεί η n'Dréa, είναι μια διαμαρτυρία του υποκειμένου ενάντια στον καπιταλισμό. Αντιμετωπίζοντας την ασθένεια, αναπόφευκτα αντιμετωπίζει κανείς ορισμένες ακραίες όψεις του πολιτισμού της εμπορευματικής αξίας. Η n'Dréa παροτρύνει τους καρκινοπαθείς να εμπνευστούν από τους ακτιβιστές για το AIDS, οι οποίοι εισήγαγαν και νομιμοποίησαν κοινωνικά ένα νέο ήθος στην αντιμετώπιση της ιδεολογίας της ασθένειας: Πέρα από την κακομοιριά και την αυτοακύρωση, επέλεξαν να διεκδικήσουν το παρελθόν τους, τις αιτίες και την ποιοτική διάσταση της επίθεσης στο ανοσοποιητικό τους σύστημα.

Η n'Dréa δεν είναι στωική μαρξίστρια που αποτραβήχτηκε όταν δεν ήταν πια χρήσιμη στο Κόμμα. Θεωρεί ότι και ως ασθενής συμμετέχει με τον τρόπο της στην οικοδόμηση μιας πραγματικής ανάγκης της κοινωνίας, όπως αυτή ορίζεται από την απελευθερωτική σκέψη: «*Η εποχή που έρχεται δεν έχει και μεγάλη ανάγκη από καινούργιες θεωρίες. Έχει ανάγκη κυρίως από* αποδείξεις διά του παραδείγματος, *από μια ανατροπή της προοπτικής, ορατή, αισθητή, που να στηρίζεται σε αντικειμενικά κριτήρια*».

Δεν είναι ούτε πρώην αγωνίστρια ενάντια στο σύστημα που ξαφνικά ξυπνά άρρωστη και γερασμένη μέσα στην τρα-

γωδία της φθαρτότητας και κάνει τη μεταφυσική της στροφή. Κι αυτό γιατί η αίσθηση της τραγωδίας φαίνεται να ήταν μέσα της από την αρχή. Έτσι, για την n'Dréa, όπως θα έλεγε και ένας φίλος, η ωρίμανση της νεότητας είναι η τελειοποίηση της νεότητας, όχι η άρνησή της.

Επιλέγοντας τη συγκεκριμένη στάση της ως ασθενούς, η n'Dréa αισθάνεται συντονισμένη με τους κρατούμενους στις φυλακές, δέσμιους του ίδιου συστήματος που παράγει ψέμα και αρρώστια και στη δική της περίπτωση: «*Απευθύνομαι εδώ σε φίλους που βρίσκονται στη φυλακή, στον Georges Courtois και τον Karim Khalki,*[8] *τιμώ το πνεύμα τους, τη δύναμή τους. Ένα τέτοιο πνεύμα μου επέτρεψε να ξαναβρώ τον εαυτό μου όταν όλα συνωμοτούσαν για το χαμό μου*».

η ασθένεια κοινωνικό γεγονός

Η n'Dréa θεωρεί ότι η αρρώστια της *αποκαλύπτει την αντιπαλότητα μεταξύ του κόσμου και του ατόμου: «Ασφυκτιούμε*

---

[8] «Στις 20 Δεκεμβρίου 1985 δύο άνθρωποι, ο Georges Courtois και ο Patrick Thiolet, δικάζονταν (...) για ένοπλη ληστεία. Ένας φίλος τους, ο Karim Khalki, ένας μαροκινός που είχε μόλις αποφυλακιστεί, μπούκαρε στην αίθουσα κρατώντας ένα όπλο και μερικές χειροβομβίδες και κράτησε ομήρους τους δικαστές, τους δικηγόρους, τους ενόρκους, τους δημοσιογράφους και κάποιους φοιτητές που παρακολουθούσαν τη δίκη. Το πρώτο τους αίτημα ήταν να μιλήσουν μπροστά στις κάμερες της τηλεόρασης, πράγμα που έγινε. Με το όπλο στο χέρι, ο Georges Courtois μίλησε για ώρες καταφερόμενος ενάντια στο δικαστικό και σωφρονιστικό σύστημα, όμως τα κανάλια έδωσαν σε απευθείας μετάδοση μόνο ένα μικρό κομμάτι του λόγου του που πάντως έκανε το γύρο του κόσμου. Το δεύτερο αίτημά τους ήταν να τους δοθεί ένα αυτοκίνητο και ένα αεροπλάνο για να φύγουν από τη χώρα. Στο αεροδρόμιο μετέφεραν μαζί τους μόνο τους δύο δικαστές. Εκεί παραδόθηκαν αφού τους δόθηκε η υπόσχεση των αρχών ότι ο Khalki θα απελαυνόταν σε μια αραβική χώρα της προτίμησής του. Αντί γι' αυτό όμως φυλακίστηκε και έτσι ξεκίνησε απεργία πείνας. Για να δημοσιοποιήσουμε το αίτημα του Khalki να απελευθερωθεί και να απελαθεί διακόψαμε την κίνηση του μετρό σε ένα σημαντικό κομμάτι του Παρισιού για πάνω από μια ώρα (ρίχνοντας απλώς ορισμένα βαριά αντικείμενα πάνω στις ράγες και κόβοντας μερικά κεντρικά καλώδια).» [Από συνέντευξη δύο πρώην μελών των Os Cangaceiros στο ισπανικό περιοδικό Karana το 2002, η οποία δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Τα παιδιά της γαλαρίας*, τχ. 11, Σεπτέμβριος 2005.] Ο Georges Courtois αποφυλακίστηκε το 1997 μετά από 25 χρόνια στη φυλακή. Ο Karim Khalki, μετά από 14 χρόνια κράτηση και τρεις πολυήμερες απεργίες πείνας, απελάθηκε τελικά στο Μαρόκο το 2000.

από μια πίεση που δεν χαλαρώνει ποτέ, οι άμυνές μας εξουθενώνονται. Η αποξένωση από τον εαυτό μας, από τους κοντινούς μας, γίνεται πόνος ψυχικός, φέρνει στην επιφάνεια τις νευρώσεις (...). Αυτός ο κόσμος (...) έρχεται σε προφανή αντίθεση με τις πιο ενδόμυχες προσδοκίες μας». Έχοντας την πρωτοβουλία του τέλους της καθιστά κοινωνικό το θάνατό της: οργανώνει το τέλος με τους φίλους της *σαν μια κατάσταση που την κατασκευάζουν* οι ίδιοι. Αποφασίζουν από κοινού την ημερομηνία του αποχωρισμού τους, *το σημείο συμφωνίας μέσα στο χρόνο*. Κοινωνική είναι και η ελευθερία της, «*στενά δεμένη με την ελευθερία των άλλων*».

Σε μια εποχή όπου *κάθε κοινοτικός δεσμός έχει εξαφανιστεί* και όπου οι άνθρωποι πεθαίνουν όπως έζησαν, *μόνοι, αδύναμοι, στη σιωπή,* η n'Dréa αντιλαμβάνεται τη ζωή της ως μια *κατασκευή στο χρόνο και τον κόσμο, ως αποτέλεσμα και προϊόν της επικοινωνίας και με στόχο την επικοινωνία.* Δημοσιοποιώντας την εμπειρία της επανοικειοποιείται την ατομικότητά της. Προτείνει το διάλογο μεταξύ των αρρώστων, την ανταλλαγή πληροφοριών και τη διαρκή αμφισβήτηση του ιατρικού συστήματος: «*να τρυπήσει ο τοίχος του ιατρικού απορρήτου για να οικειοποιηθείτε τις πληροφορίες που διαθέτουν για την περίπτωσή σας (...) και κυρίως να μην αφηνόμαστε να εξαπατηθούμε από αυτήν την εχθρική γλώσσα*».

το τέλος ως θετικός αυτοκαθορισμός

Θυμάται καθαρά τη δική της ιστορία, τη δική της προσπάθεια να μην ζήσει στη ματαιότητα και την παραίτηση, να αναζητήσει με τους συντρόφους της από τους Cangaceiros απαντήσεις σ' αυτό που ένιωθαν να κυριαρχεί: «*Με το χρήμα, είχα την καλύτερη και τη χειρότερη εμπειρία. Η χειρότερη; Η απομόνωση, ο διαχωρισμός, ο καθένας για τον εαυτό του. Η καλύτερη; Η κλοπή: να οργανώνεσαι για την απαλλοτρίωση, να ενώνεις τις δυνάμεις σου με τις δυνάμεις των άλλων για να συγκεντρωθούν τα απαραίτητα για τη δράση. Αυτή η διαδικασία αναδεικνύει την κοινότητα σκέψης και δράσης επί τω έργω… Κι αυτή η κοινότητα ήταν ο πλούτος που είχα φανταστεί! Που πλέον έβλεπα! Δεν υπάρχει τίποτα πιο συναρπα-*

στικό! Επιτέλους, η γενναιοδωρία πραγματωμένη! Ξανακερδισμένη!». Αλληλέγγυα με τους εξεγερμένους ενάντια στην κυριαρχία του χρήματος, ανατρέχει στην παράδοση της επαναστατικής διαλεκτικής για να χρησιμοποιήσει το θάνατο ως μια συνειδητά επιλεγμένη προθεσμία.

Σε αυτό το τελευταίο σημείο, στην επιμονή δηλαδή στο σημείο του τέλους, θα πρέπει να επιμείνουμε. «*Το πνεύμα του πολεμιστή ατενίζει το θάνατο, γιατί η ουσία της δράσης του είναι να διακινδυνεύει τη ζωή με αντάλλαγμα την αμοιβαία αναγνώριση.*»

Αρνούμενη τον εξευτελιστικό υποβιβασμό της προσωπικής της εμπειρίας σε μια ακόμη αποτυχημένη εφαρμογή ενός πειραματικού φαρμάκου που απλώς θα τονώσει την επιδότηση ενός αμφίβολα θεραπευτικού μαζικού προγράμματος εις βάρος των τελευταίων συναντήσεών της με τους φίλους, η n'Dréa συνεχίζει την αυθεντική μάχη με το χρόνο και το θάνατο που δίνουν ο ρομαντισμός, η διαλεκτική και η επαναστατική ορμή. «*Ο θάνατος θέτει το στοίχημα της ελευθερίας. Το πεπερασμένο είναι μια στιγμή του απείρου, ξεσηκώνει το πνεύμα, το πνεύμα των εξεγερμένων. Το πεπερασμένο τίθεται ως προθεσμία που δίνουμε στο χρόνο. Έτσι, το τέλος περιέχεται στην αρχή και η αρχή στο τέλος.»*

Λία Γυιόκα

Αφιερώνω αυτό το βιβλίο στην Fatima

Οφείλουμε να διαλέγουμε το δρόμο της καρδιάς, ώστε να είμαστε πάντα καλύτερα με τον εαυτό μας, για να μπορούμε πάντα να χαμογελάμε. Ο σοφός άνθρωπος ζει δρώντας. Δεν ζει σκεπτόμενος να δράσει, ούτε βέβαια ζει σκεπτόμενος αυτό που θα σκεφτεί αφού θα έχει δράσει. Διαλέγει το δρόμο της καρδιάς και τον ακολουθεί.

Ο Ινδιάνος Yaqui

1990

Γράμμα στις νοσοκόμες

Νοέμβριος 1990

Τι κυνισμός στις δύο αυτές σελίδες που μου έδωσαν να υπογράψω,[1] σε ένα κατεβατό τριάντα σελίδων που ούτε καν θα μου διάβαζαν, όπου έγραφαν με ύφος σιβυλλικό: «Έχω την ελευθερία να αποσύρω τη συγκατάθεσή μου οποιαδήποτε στιγμή, χωρίς να φέρω καμιά ευθύνη κ.λπ.»… Ε, όχι. Αυτό μας έλειπε! Και ποιος θα πληρώσει συν τοις άλλοις όλο αυτό το πανηγύρι που έστησαν γύρω από τα αιμοσφαίρια μου; Το Sanofi[2] δεν πληρώνει τίποτα, μόνο εισπράττει, με τις ευλογίες της Επιτροπής Δεοντολογίας. Και το αίσθημα αδυναμίας είναι συνένοχος των ιατρικών ομάδων.

Η αδυναμία έχει κυριεύσει το μυαλό μας τόσο πολύ, που κανείς πια δεν παρατηρεί τον κυνισμό αυτών των εργαστηρίων. Εκτός ίσως από τους αρρώστους, που συχνά τον αναγνωρίζουν βαθιά μέσα τους, αλλά προτιμούν να πιστεύουν ότι άλλοι μπορούν να κάνουν κάτι γι' αυτούς.

Αυτή την αυταπάτη εγώ δεν τη χρειάζομαι.

Και σεις, νοσοκόμες, παρελαύνετε εκεί μέσα χαρίζοντας ελπίδα με κάθε τρόπο και τίμημα. *Γαμώτο*! Δεν θα μπορούσαμε να σας κατηγορήσουμε, αλλά έτσι γίνεστε κι εσείς συνένοχες με ένα ιατρικό σώμα εξίσου άκαμπτο με τη δικαιοσύνη. Και με τέτοιο ζήλο! Σαν να θέλετε να καλύψετε την

---

[1] Με τη δικαιολογία της δήθεν αναμφισβήτητης απόλυτης έκτακτης ανάγκης, προσπάθησαν με αυταρχικό τρόπο να μου αποσπάσουν «απλώς μια μικρούλα υπογραφή» για να δοκιμάσουν ένα «καινούργιο» προϊόν. Αντιφάσκοντας, μου ζητούσαν να γίνω υπεύθυνη για την ανευθυνότητά μου, να επωμιστώ εγώ η ίδια την ευθύνη του εργαστηρίου και του νοσοκομείου, εν ολίγοις να γίνω ένα πειραματόζωο ενημερωμένο και συναινετικό.

[2] Εργαστήριο που δουλεύει για τη φαρμακευτική εταιρεία Elf Aquitaine.

απανθρωπιά της ιατρικής με έναν ζήλο άνευ ορίων· αλλά δεν θα εξαλείψετε ποτέ την όλο και πιο προφανή διαφορά ανάμεσα στους αρρώστους και στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται από τη χημεία, τα εργαστήρια και τους ερευνητές που καιροφυλακτούν περιμένοντας τις επιχορηγήσεις από τα νοσοκομεία και τις κλινικές, από τα λόμπι της πυρηνικής ενέργειας κ.λπ.

Θα ήταν βαθιά ανθρώπινο, αν, κατά τη διάρκεια της απεργίας σας, είχατε αποκαλύψει τον σκανδαλώδη τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν την ανθρώπινη ζωή. Ξέρετε ένα σωρό πράγματα γι' αυτό. Και τότε όλοι θα ήταν μαζί σας! Γιατί μπορεί το χρήμα να κυβερνάει τον κόσμο, αλλά εσείς θα δείχνατε ότι έχετε άλλα κίνητρα, ποιοτικά αυτήν τη φορά.

Πάρτε τις λίγες αυτές γραμμές σαν ένδειξη ευγνωμοσύνης κάποιας που προτιμάει ένα μήνα ελευθερίας από ένα χρόνο χημειοθεραπείας, με ό,τι συνέπειες μπορεί να έχει κάτι τέτοιο.

Και να ξέρετε ότι δεν πήρα την απόφασή μου μες στον παραλογισμό μου λίγο πριν το θάνατο. Η ελπίδα, όπως και η απελπισία, είναι οι αλυσίδες της υποταγής. Δεν ενεργώ από απόγνωση, ούτε για να προκαλέσω. Ενεργώ απλώς με λογική και ευθυκρισία. Θα αναπνεύσω καθαρό αέρα.

Χαιρετώ όλη την ομάδα των νοσοκόμων και τη γραμματεία

Γράμμα στην Bella

30 Νοεμβρίου 1990

Πού θα πήγαινα με τόσα κομμάτια του εαυτού μου;
Tahar Ben Jelloun, *Moha le fou, Moha le sage*

Bella,

Επιτέλους, έστειλα όλες τις χημειοθεραπείες, τις τωρινές και μελλοντικές, να πάνε να γαμηθούνε. Φτάνει! Ας κάνουν τα πειραματάκια τους χωρίς εμένα. Άει σιχτίρ! Σε κάθε μειονεκτική κατάσταση, η ταπείνωση αλλάζει ποιοτικά, σαν ένα πρόσθετο ηθικό βάρος που θα έπρεπε να δεχτώ. Μου μένει μόνο η πνευματική ελευθερία, κι αυτή πρέπει να προφερθεί με τη βαριά προφορά της Μασσαλίας. Αυτή η αρρώστια μου επιβλήθηκε, ας είναι! Αλλά την τελευταία λέξη θα την έχω εγώ. Αυτή και μόνον η ιδέα μου δίνει μια διαβολεμένη πνευματική ικανοποίηση – και γνωρίζω πολύ καλά εκ των προτέρων το τίμημα της επιλογής μου, που δεν αποτελεί στην πραγματικότητα επιλογή. Σκατά στη μεγάλη πουτάνα, την Οικονομία! (Έι! Για ένα χρόνο ακόμα θα τσοντάρω κι εγώ τον οβολό μου, μπορείτε να μ' ευχαριστείτε…) Αλλά στη ζωή δεν χωράει ημιαπασχόληση. Ή τη ζεις ή δεν τη ζεις.

Οι σαδιστές μπορεί να σκεφτούν ότι το παίζω μεν περήφανη, αλλά ότι στην πραγματικότητα δεν μπορώ να κάνω αλλιώς και ότι, όταν είναι κανείς στην κατάστασή μου, καλύτερα να το βουλώνει. «Ανίκανη να τρέξει, μόλις που μπορεί να μεταφέρει ένα κιλό κρασί, αποφεύγει όλους τους αποκαλούμενους "δημόσιους" χώρους όπου υπάρχει καπνός τσιγάρου…» κ.λπ. Ποτέ δεν έκανα παρέα μ' αυτούς τους ανθρώπους, αλλά διασταυρώνομαι με κάποια από αυτά τα κτήνη που προβάλλουν τις "ορθές" τους απόψεις. Τους δια-

βολοστέλνω με την αδύναμη λύσσα μου και –μικρή παρηγοριά– λέω στον εαυτό μου ότι στη θέση μου θα χεζόντουσαν πάνω τους. Και λίγα λέω.

Έχω ξεγράψει το Παρίσι, όπου δεν μπορείς πια να αναπνεύσεις τον αέρα. Ακόμα και η λειτουργία της αναπνοής δεν κρίνεται απαραίτητη, αφού εδώ και πολύ καιρό οι εγκέφαλοι δεν οξυγονώνονται. Κι όμως μια μικρή πνοή έρχεται από τα προάστια… που μόλις και γίνεται αντιληπτή μέσα στη γενική ασφυξία. Ήμουν περαστική απ' αυτήν την πόλη και κάθε φορά τα περάσματά μου (όπως και οποιαδήποτε επανάληψη) έμοιαζαν πολύ με αγγαρεία. Από τη στιγμή που ο βήχας μου χειροτέρεψε, ειδικά το βράδυ, το ταμπού της «καλής φυσικής κατάστασης» πήγε περίπατο, προδόθηκα. Από εδώ και στο εξής θα ήταν πολύ δύσκολο να προσποιηθώ, ακόμα και για τον έρωτα ενός μικρού ξανθού κεφαλιού. Έμαθα να δαμάζω τα συναισθήματά μου, τουλάχιστον να τα σκέφτομαι πρώτα. Εάν, πέρα από τη μάχη μου, επιβάρυνα τον εαυτό μου και με την αγωνία, όχι τη δική μου, αλλά εκείνη που ενίοτε προκαλώ στους πιο αδύναμους φίλους μου επειδή με αγαπούν, θα σήμαινε ότι κάνω υπερβολικές παραχωρήσεις. Τα πάντα συνέκλιναν λοιπόν στο να πάρω μια απόφαση. Μόλις έκανα το άλμα, ήμουν πολύ χαρούμενη. Αυτόν τον καιρό που ξεκουράζομαι θα τον χρησιμοποιήσω για να γράφω. Να βρίζω.

Για αρχή έστειλα ένα σύντομο σημείωμα στις νοσοκόμες, γραμμένο εν ριπή οφθαλμού. Αρνούμενη να γίνω πειραματόζωο, τις γλιτώνω από μια διπλή προδοσία: να μου λένε ψέματα για να με κάνουν να ελπίζω και να αποσιωπούν το σκοπό του πειράματος (που γίνεται εις βάρος μου και προς όφελος ενός εργαστηρίου). Πόσα ακόμα σκουπίδια επιτρέπονται σ' αυτά τα λόμπι μετά την αποτυχία των δύο προηγούμενων πρωτοκόλλων της θεραπείας;[3] Ήθελα απλώς να

[3] *Πρωτόκολλο*: κανονισμοί των θεραπειών του καρκίνου. Στη χημειοθεραπεία, για παράδειγμα, η λίστα των προϊόντων όπως και οι χορηγούμενες δόσεις είναι αυστηρά νομοθετημένες. Αυτό εξάλλου είναι το αντικείμενο των συμφωνιών που πραγματοποιήθηκαν ανάμεσα στα κράτη. Ο σεβασμός αυτών των κανόνων αποτελεί καθήκον μιας «Επιτροπής δεοντολογίας».

αντιληφθούν τη μικρή υπηρεσία που τους προσέφερα. Ίσως να μην την αντιλαμβάνονταν καν. Η αδυναμία των μεν δικαιολογεί την αδυναμία των δε, και πάει λέγοντας. Έτσι ο καθένας βρίσκει δικαιολογίες για τις αδυναμίες του, και στη συνέχεια χάνει το χρόνο του με το να σκαλίζει την ένοχη συνείδησή του. Η επίδειξη της καλοσύνης τους με άφησε τελικά αδιάφορη.

Η ιατρική έχασε εντελώς την αυτονομία της από τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Το Κράτος δεν μπορούσε να αφήσει να του ξεφύγει μια τέτοια εξουσία. Η πνευματική εξόντωση ενός εξεγερμένου γινόταν υπό απόλυτη μυστικότητα στις φυλακές, στα ψυχιατρεία κ.λπ. σαν μια έσχατη πειραματική ιατρική πράξη η οποία ακολουθούσε την καταναγκαστική εργασία και τον εγκλεισμό. Όταν εκ των υστέρων έγινε γνωστή η συνωμοσία ιατρικής και πολιτικής εξουσίας, προκάλεσε κάποιο σκάνδαλο. Σήμερα, ο πειραματισμός γίνεται σε μεγάλη κλίμακα, αδιάκριτα και δίχως οι αισθήσεις να παίρνουν χαμπάρι. Δυο απαρατήρητες ακτινοβολίες, ανώδυνες, άοσμες, άχρωμες, αθόρυβες, και να 'στε ξαφνικά ευνουχισμένη, πιο *ανώδυνα* δεν γίνεται... Α, ναι, σας είχαν πει ότι η σεξουαλικότητά σας θα παρέμενε αναλλοίωτη… Πολύ αργά.

Τα Κράτη συντονίστηκαν. Η παραμικρή χημειοθεραπεία, ακτινοβολία, ορμονοθεραπεία, θα είναι ο καρπός ενός διεθνούς πρωτοκόλλου για την αυτοκρατορική εξουσία των στατιστικών, της χημείας, της πυρηνικής ενέργειας… Η Εθνική Επιτροπή Δεοντολογίας, η οποία αποτελείται διακριτικά από εκπροσώπους των λόμπι, φροντίζει για την εφαρμογή αυτού του πρωτοκόλλου. Αντίθετα, στα τελικά στάδια μιας αρρώστιας (με την υπογραφή σας που τους «απαλλάσσει από την ευθύνη»), η συμφωνία περνάει άμεσα στο εργαστήριο και σε μια επιτροπή του ιδρύματος, η οποία επ' ευκαιρία θα λάβει την πομπώδη ονομασία «Επιτροπή Δεοντολογίας» για να προκαλέσει σκόπιμα σύγχυση με την Εθνική Επιτροπή Δεοντολογίας. Οι λέξεις επιφορτίζονται με το καθήκον να δηλώνουν το ακριβώς αντίθετό τους: Ηθική! Έτσι κάθε πειραματισμός στο εξής θα είναι μαζικός αλλά ελεγχόμενος· άγριος αλλά νόμιμος. Το Κράτος κάνει νόμο την ταυτολο-

γία ανάμεσα στον άρρωστο πολίτη ενός κόσμου και σ' έναν κόσμο που δεν αντιλαμβάνεται, μέσα στην αρρώστια που παράγει, παρά μια βιομηχανική πρόκληση που υπόσχεται ένα μέλλον χωρίς τέλος. Μακροπρόθεσμα, οι ερευνητικές μέθοδοι που κρίνονται κατάλληλες αποδεικνύονται το ίδιο φονικές με την αρρώστια. Έτσι η πυρηνική ενέργεια παράγει όγκους, που στη συνέχεια καταστρέφονται από την πυρηνική ενέργεια, η οποία θα δημιουργήσει κι άλλους όγκους, και πάει λέγοντας.

Η ιατρική, η επιστήμη γενικά, δεν έχει πια κανένα όραμα για το γίγνεσθαι του ανθρώπου και του κόσμου· δεν ενδιαφέρεται παρά μόνο για ό,τι μπορεί χάρη στην «τεχνική» να μπαλώσει άμεσα. Ξεκινώντας απ' αυτό το σημείο, οποιαδήποτε χειραγώγηση είναι δυνατή και υποστηρίζεται εκ των προτέρων. Η εξουσία του Κράτους, μετά την καταστροφή μας, αναλαμβάνει να μιλήσει στο όνομα της «αποκατάστασής» μας.

Τέτοια εξουσία στη ζωή μας, στο θάνατό μας, στα γονίδιά μας, στις ορμόνες μας, στο φύλο μας, στις άμυνές μας, σε τέτοιο σημείο δεν έχει ξαναϋπάρξει!

Ο πολίτης του *1984* του G. Orwell ήταν αυτός των Φυλακών Υψίστης Ασφαλείας:* διαρκής αστυνόμευση της σκέψης, ηλεκτροσόκ, ηλεκτρονική επιτήρηση… Εξουσία πανταχού παρούσα και ανώνυμη, ο Μεγάλος Αδερφός διαχύθηκε παντού. Ζούμε σ' έναν κόσμο "τελειωμένο": η απογοήτευση γεννά μια γενική αδυναμία και απομακρύνει ακόμα περισσότερο κάθε ηθική ευθύνη. Η παραίτηση του ανθρώπου από τον κόσμο του εκδηλώνεται στο εξής με απροσδόκητα και βίαια πλήγματα όλο και πιο αναπόφευκτων καταστροφών – μια διαρροή ραδιενέργειας εδώ, μια θάλασσα λιγότερη αμέσως-αμέσως κάπου αλλού. Ο άνθρωπος πρέπει να προσαρμοστεί σε μη αναστρέψιμες αποτυχίες, να μάθει να ζει χωρίς μέλλον, μεροδούλι-μεροφάι, μέσα σε μια μόνιμη αστάθεια και μια υποχρεωτική επιπολαιότητα. Ο κοινωνικός

---

* Κατασκευές αισθητηριακής αποστέρησης που συστηματοποιήθηκαν στα μέσα της δεκαετίας του '70 για να "σπάσουν" τους ατίθασους κρατούμενους. (Σ.τ.μ.)

εκφυλισμός άγγιξε τελικά τον ζωντανό οργανισμό στην πιο ενδόμυχη εσοχή του, στην έσχατη μονάδα του: τον «πυρήνα» του κυττάρου του. Στην εποχή της «πυρηνικοποίησης», η δυσλειτουργία στην καρδιά του ζωντανού πλάσματος μοιάζει με την αταξία που κυβερνάει τον κόσμο. Αμυντικός ελιγμός της ανοσολογικής επαγρύπνησης, σαμποτάζ του συστήματος ενδοεπικοινωνίας, μονόπλευρη μεταστροφή της πληροφορίας, οργάνωση για δικό του λογαριασμό εις βάρος του συνόλου, επιστροφή στην ομοιομορφία, εξάπλωση… μέχρι το θάνατο του ξενιστή.

Μετάσταση και πρωτοπαθής όγκος, αρνητικό και θετικό, πάντα μαζί και τόσο όμοια, μικρή αθώα σύγχυση που θα γίνει μοιραία! Μια μικρή βραδυφλεγής βόμβα θα γίνει μεγάλη, ζωντανή πολεμική μηχανή. Τρομοκρατία για ατομική και οικογενειακή χρήση, μεταβιβάσιμη απευθείας μέσω της ψυχικής διάθεσης. Για το AIDS, όπως και για τον καρκίνο, θα πρέπει κανείς να θυμάται ότι το να αισθάνεται αγάπη, μίσος, στοργή, να έχει συναισθήματα, μπορεί να αποδειχθεί μια θανάσιμη αδυναμία, χωρίς να υπάρχει η ανάγκη του Μεγάλου Αδελφού. Οι κρατικές επιχειρήσεις τρομοκρατίας τύπου *Glaives*, *Gladio*,* ή όπως ονομάζονται σε όλες τις ευρωπαϊκές γλώσσες, μπορούν από δω κι εμπρός να διαλυθούν: Ο τρόμος αυτοαναπαράγεται μέσα στην έλλειψη συνοχής του κοινωνικού ιστού. Θα ήθελα να καταφέρω να γράψω γι' αυτό το θέμα!

Όταν καθετί επίσημο εμπνέει δυσπιστία, δεν πρέπει να μας εκπλήσσει το γεγονός ότι η περιθωριακή ζωή ενός Beljanski[4] είναι ευλογία για όλους όσοι ζουν από αυτήν. Οι αμφισβητίες μας έγιναν μέσα στη δεκαετία του '80 οξυδερκείς και ρεαλιστές διαχειριστές του στρες, της απώλειας… γενικά!

---

* Μυστικές στρατιωτικές δομές που είχαν οργανωθεί κατά τη διάρκεια του «Ψυχρού Πολέμου» σε δυτικοευρωπαϊκές χώρες από τις στρατιωτικές υπηρεσίες των ΗΠΑ και τους κατά τόπους συνεργάτες τους για την αντιμετώπιση του «κομμουνιστικού κινδύνου». Στην Ελλάδα η αντίστοιχη οργάνωση έφερε το όνομα «Κόκκινη Προβιά». (Σ.τ.μ.)

[4] *Beljanski*: αντικομφορμιστής και περιθωριοποιημένος καθηγητής, δημιουργεί τις δικές του θεραπείες και τα ανάλογα προϊόντα.

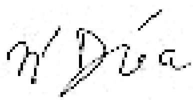
Έκανα λοιπόν κι εγώ το ταξίδι στη Λυών για εκείνες τις περίφημες κάψουλες. Τι κούραση, τι αίσθημα εξαπάτησης! Δικαιούμουν όλο τον εξοπλισμό:

– τη φωτογραφία για τον υπνωτιστή,
– το σκίτσο, σύμφωνα με την *τάδε* ερμηνευτική μέθοδο,
– τις δυο μικρές φράσεις που έπρεπε να γράφω κάθε μέρα («ευλογώ τους εχθρούς μου»),
– τα προϊόντα *Beljanski*,
– τις εξετάσεις που δεν πλήρωνε η Κοινωνική Ασφάλιση,
– τη λίστα με τα βιβλία που έπρεπε να διαβάσω,
– και σε περίπτωση που τίποτα δεν έπιανε: την κλινική στην Ελβετία για μια επιτηρούμενη νηστεία που κόστιζε 7.000 φράγκα!
– 400 φράγκα ανά επίσκεψη·
  το μόνο που έλειπε ήταν το ταξίδι στη Λούρδη!*

Ήθελε πολύ σκέψη για να συλλάβει κανείς την ιδέα της επιτηρούμενης νηστείας για τον ασθενή στο τελικό στάδιο της ασθένειας, ε; Κι αν δεν ήταν τόσο ακριβή, πώς θα την παίρναμε στα σοβαρά; Ο ανταγωνισμός είναι ανελέητος, πώς να το κάνουμε! Ο C. ασχολείται κυρίως με ασθενείς του AIDS και ο εξοπλισμός του μοιάζει με την απελπισία που συναντάει κάθε μέρα.

Αυτήν την εποχή επισκέπτομαι τους φίλους. Ελπίζω να έχω το χρόνο να δω εσένα και τους νέους σου έρωτες, Bella. Εσύ, τόσο γαλανή, τόσο σκοτεινή, εσύ με τον ήλιο! Με την κελαριστή προφορά σου και τις καμπύλες σου, είσαι τέλεια… σ' αγαπάμε! Τόπο στα νιάτα!

Ψυχάρα,
Σε φιλώ

* Πόλη της ΝΔ Γαλλίας, στο διαμέρισμα των Άνω Πυρηναίων που έχει πολλές πηγές με μεταλλικό νερό. Τον 19ο αι., η Λούρδη έγινε χώρος προσκυνήματος εξαιτίας ενός μύθου που προώθησε η Καθολική Εκκλησία σχετικά με μια «θαυματουργό εμφάνιση της Παρθένου» και τις υποτιθέμενες δυνάμεις μιας πηγής που βρίσκεται κοντά στο σημείο όπου έγινε το "θαύμα". (Σ.τ.μ.)

Εδώ κι εννιά μήνες αρνούμαι να υποστώ τη θεραπεία της «τελευταίας ευκαιρίας», να γίνω δηλαδή το πειραματόζωο ενός πειράματος που δεν με αφορά.

Όλα χειροτέρευαν παρά τη χημειοθεραπεία της «συντήρησης». Ήταν «ξεκάθαρο» όπως λένε αυτοί! Οι νοσοκόμες ήξεραν πως άντεχα τον τεμαχισμό του χρόνου μου (τέσσερις μέρες εισαγωγή στο νοσοκομείο το μήνα) μόνο επειδή ανάμεσα σε κάθε συνεδρία ταξίδευα, είχα αποκτήσει μια σιωπηλή όρεξη για όλα τα πράγματα της ζωής. Ήξεραν, πιθανώς, ότι θα ήταν δύσκολο να με κάνουν να δεχτώ κι άλλους εξαναγκασμούς.

Την πρώτη μέρα της εισαγωγής στο νοσοκομείο, θέλω πάντα να αναπληρώσω την έλλειψη ύπνου· κοιμάμαι. Έτσι, με πέτυχαν στον ύπνο όταν ήρθαν για να μου πάρουν το κεφάλι. Έπρεπε να αλλάξω χημειοθεραπεία επιτόπου, να την ξεκινήσω αμέσως, και άσ' τα να πάνε... Και να, το πέρασμα-τυφώνας της ιατρικής ομάδας. Ο γιατρός της πτέρυγας ξαναήρθε να με δει για να ξεκινήσω αυτή τη χημειοθεραπεία, λέγοντάς μου ότι έπρεπε να υπογράψω μια-δυο σελίδες, τίποτα το σπουδαίο.

Να υπογράψω; Πω πω!

Συμπλέκτης, όπισθεν, οπισθοχώρηση…

Όσο συνερχόμουν και κρατούσα τις αποστάσεις μου, τόσο έπεφτε ο τόνος της υπερβολικά αυταρχικής φλυαρίας τους. Οι γυναίκες στα διπλανά κρεβάτια το διασκέδαζαν και δεν το πίστευαν. Για να κερδίσω χρόνο, απαιτούσα απίθανα πράγματα, για παράδειγμα ένα δείγμα του προϊόντος για να κάνω ομοιοπαθητικά χάπια. Αδύνατο, μου έλεγαν, κατασκευαστικό μυστικό! Έκανα το γιατρό της πτέρυγας να τρέχει όλη μέρα για να βρει το παλιό δηλητήριο που είχε

εγκαταλειφθεί αλλά η δραστική ουσία του οποίου ήταν ισοδύναμη με το φάρμακό μου. Ο τόνος έπεσε ακόμα περισσότερο· σε λίγο μάλιστα θα μου έλεγαν ικετευτικά: «Μα εσείς μπορείτε να ζήσετε άλλα δέκα χρόνια!». Αυτό ήταν και το τελευταίο τους επιχείρημα. Κάθε λέξη των δύο σελίδων που έπρεπε να υπογράψω ήταν κι ένα ψέμα. Από άρνηση σε άρνηση, έφυγα με την πρόφαση ότι ήθελα να το σκεφτώ και δεν ξαναγύρισα.

Σ' αυτές τις είκοσι μέρες περισυλλογής που είχα πάρει με το έτσι θέλω, η αμφιβολία και μια αυξανόμενη αγωνία διαδέχθηκαν το θυμό. Είχα υποσχεθεί στον εαυτό μου να τα παρατήσω, ήταν μια παλιά υπόσχεση που είχα δώσει στον εαυτό μου… «είναι η κατάλληλη στιγμή;»… «μήπως καταδικάζω τον εαυτό μου υπερβολικά νωρίς;»… και ύστερα, μετά από κάθε χημειοθεραπεία, όλα ξανάρχιζαν όπως πρώτα και χειρότερα, είχα ήδη την εμπειρία, και λοιπόν; Όμως δεν ήταν καλύτερα να πεθάνω ανώδυνα στο νοσοκομείο;

Εν συντομία, με έπνιγαν ερωτήματα χωρίς απαντήσεις. Ο βήχας μου συνέχιζε να χειροτερεύει.

Μήπως αργότερα;

Αργότερα δεν θα είχα ούτε καν τη σωματική δύναμη να πάρω μια απόφαση.

Τελικά, την εικοστή μέρα, αποφάσισα. Τέρμα.

Η επιλογή δεν ήταν εύκολη. Κι όμως, για εμάς τους αρρώστους, υπάρχει κάτι πραγματικά ακατανόητο σ' αυτές τις θεραπείες που μας αρρωσταίνουν. Το ίδιο ακατανόητο με την αρρώστια μας. Για τη χημειοθεραπεία, όλοι λέγαμε ότι ήταν «σκατά». Μετά το Τσερνομπίλ, όλοι γνωρίζουν ότι οι πυρηνικές ακτινοβολίες δεν είναι άσχετες με την αρρώστια μας, με την απώλεια της άμυνας του οργανισμού μας (σε σημείο που αναρωτιόμασταν μήπως η υποτροπή μας οφειλόταν σ' αυτήν την καταστροφή). Υφιστάμενοι την ακτινοβολία, αποδιοργανωνόμαστε τελείως. Μόνο που να: δεν αισθανόμαστε τις ακτίνες παρά μόνο λόγω της προσωρινής παύσης του πόνου· γι' αυτό το λόγο τελικά κι αποδεχόμαστε αυτή τη σχιζοφρένεια.

Όλοι οι άρρωστοι είναι αλλεργικοί σ' αυτές τις θεραπείες

γιατί είναι παράλογες. Βρίσκονται σε τόσο μεγάλη αντίφαση με τη ζωή! Αλλά δεν υπάρχει τίποτε άλλο. Ακόμα και οι ήπιες ιατρικές μέθοδοι μας στέλνουν να κάνουμε ακτίνες ή χημειοθεραπεία. Απλώς αναλαμβάνουν να μετριάσουν τις συνέπειές τους. Η ιατρική θεραπεία είναι ακατανόητη, έχει όμως καταλάβει μια θέση στον κόσμο ώστε να μην μπορεί κανείς να την παρακάμψει, έχει γίνει υποχρεωτική: είναι *το υποχρεωτικό ακατανόητο* και καμιά λογική δεν εναντιώνεται σε ένα τέτοιο δεδομένο. «Πίστευε και μη ερεύνα.» Είναι το υποχρεωτικό ακατανόητο, όπως και όλα τα υπόλοιπα που συμβαίνουν στον κόσμο.

Στην πραγματικότητα, δεν είχα καμιά επιλογή: ή θα θεωρούσα τον εαυτό μου πειραματόζωο, ή θα δραπέτευα και θα εγκατέλειπα τον μικρό τούτο κόσμο. Είχα άλλες φιλοδοξίες για τη ζωή μου και σίγουρα δεν θα στερούμουν την επιλογή του θανάτου μου. Όταν δεν έχεις καμία επιλογή κι ο θάνατος όπως και να 'χει βρίσκεται μπροστά σου, επείγει να κάνεις μια επιλογή. Η ανθρώπινη υπόσταση είναι ένα ρίσκο που πρέπει κανείς να αναλάβει.

Έμεινα έκπληκτη από τη νηφαλιότητα που ακολούθησε την απόφασή μου. Αυτό που είχε καταπιεστεί απελευθερωνόταν, κι έφερνε στην επιφάνεια μια εκπληκτική ενέργεια που δεν είχα υπολογίσει καθόλου. Ήμουν επιτέλους σε αρμονία με τον εαυτό μου. Ξανάβρισκα την ελευθερία, και αυτή η ελευθερία ζητούσε μέρα με τη μέρα να επεκταθεί. Μόλις είχα πάρει τη μοναδική ανθρωπίνως νοητή απόφαση.

Ήμουν διαλυμένη. Αυτό που ήθελα εκείνη τη στιγμή ήταν να κάνω μια απελευθερωτική πράξη: να ξαναβρώ την ενότητά μου, να μαζέψω τα σκόρπια και ανάκατα κομμάτια μου, να ξαναποκτήσω τον έλεγχο του εαυτού μου.

Ξεκίνησα πειράματα. Συνειδητοποίησα σιγά σιγά ότι ήμουν αλλεργική σε πολλά πράγματα. Απέκτησα καλύτερη αντίληψη για την εξέλιξη της αρρώστιας μου: μπορούσα να ξεχωρίσω, στους πνεύμονες, την αρρώστια από τις επιπρόσθετες αλλεργίες. Σύντομα κατάλαβα πόσο παράλογο ήταν να προσπαθεί κανείς να θεραπευτεί στο Παρίσι από όγκους στους πνεύμονες ή άλλού.

Η απόφαση σου δίνει δύναμη, απελευθερώνει μια δύνα-

μη. Πριν, πάλευα και ήταν μόνο αδυναμία. Το νοσοκομείο ήταν μια αλλοτρίωση, με είχε αναλάβει υπ' ευθύνη του, είχα ξαναγίνει νήπιο στα χέρια του. Έπρεπε να κόψω κάθε σχέση μαζί του· τώρα αποφασίζω για τη ζωή μου.

1985

Όποιος, όπως εσύ, πληγώθηκε σ' ολόκληρή του την ψυχή, δεν ξαποσταίνει πια σε μεμονωμένες χαρές, όποιος, όπως εσύ, αισθάνθηκε το άνοστο μηδέν, μόνο στο πιο ψηλό πνεύμα βρίσκει πια τη χαρά, όποιος γεύτηκε το θάνατο, όπως εσύ, δε θα αναρρώσει πια παρά μόνο ανάμεσα στους θεούς.

Hölderlin*

---

* Από την ελληνική μετάφραση του Λαυρέντιου Γκέμερεϋ (Φρήντριχ Χαίλντερλιν, *Υπερίων ή ο ερημίτης στην Ελλάδα*, Ηριδανός, Αθήνα χ.χ.). (Σ.τ.μ.)

Οι λαοί έχουν λυγίσει πολύ πριν το αντιληφθούν… Μήπως είχα ήδη παραγάγει και αποβάλει έναν ή και περισσότερους όγκους προτού κάποιος απ' αυτούς γραπωθεί επάνω μου και εκδηλωθεί; Πάντως, ένα χρόνο προτού τον ανακαλύψω, ένα όνειρο είχε προσπαθήσει να με προειδοποιήσει γι' αυτό που ετοιμαζόταν στα τυφλά τρίσβαθα του σώματός μου.

Δεν αφουγκραζόμαστε πια το σώμα μας. Πολύ περισσότερο, η σύγχρονη εποχή μάς εξαναγκάζει να το παραβλέπουμε. Αλλιώς πώς θα μπορούσαμε να υποφέρουμε τέτοιες συνθήκες ζωής; Το σώμα δεν εξαπατάται όπως η συνείδηση. Η συνείδηση μπορεί να αναγκαστεί να αγνοήσει το σώμα, αλλά το σώμα, τυφλή ύπαρξη, δεν "λογικεύεται". Επειδή είναι τυφλό αφήνει χώρο στην αλήθεια. Το σώμα μας μπορεί να κάνει αυτό που δεν μπορεί να κάνει η εξαπατημένη συνείδηση, να αντιδράσει.

Ο θάνατος μια μέρα έβαλε τη σφραγίδα του στην άκρη του στήθους μου. Εδώ και χρόνια, αποκαλούσα την ευαίσθητη και ελαστική θηλή μου το «εσωτερικό μου μάτι». Ο όγκος κρύφτηκε ακριβώς από πίσω. Κανείς δεν εκπλήσσεται μαθαίνοντας ότι έχει καρκίνο: υπάρχουν τόσοι λόγοι! Θα ήταν μάταιο να ψάχνεις το μοναδικό γεγονός στο οποίο οφείλεται ένας όγκος (αν εξαιρέσουμε, προφανώς, την περίπτωση σοβαρών ατυχημάτων, για παράδειγμα πυρηνικών). Ο όγκος είναι η επανάληψη πολλαπλών επιθέσεων, οι οποίες, διαφεύγοντας των αισθήσεων, δεν μπορούν να προσδιοριστούν, ούτε καν εκ των υστέρων.

Η απομόνωση, η αγωνία, το αίσθημα της ανεπανόρθωτης ήττας, προστίθενται στους παράγοντες που συνδέονται με το περιβάλλον. Η λανθάνουσα δυσφορία εξαντλεί το υποκείμενο που βρίσκεται σε κατάσταση συνεχούς άμυνας. Ασφυκτι-

ούμε από μια πίεση που δεν χαλαρώνει ποτέ, οι άμυνές μας εξουθενώνονται. Η αποξένωση από τον εαυτό μας, από τους κοντινούς μας, γίνεται πόνος ψυχικός, φέρνει στην επιφάνεια τις νευρώσεις και θωρακίζει το χαρακτήρα μας. Αυτός ο κόσμος, που κατάντησε να έρχεται σε προφανή αντίθεση με τις πιο ενδόμυχες προσδοκίες μας, εξυφαίνει τα κρυμμένα μας τερατουργήματα.

Η αρρώστια αποκαλύπτει την αντιπαλότητα μεταξύ του κόσμου και του ατόμου. Και αισθανόμαστε την εχθρότητα του κόσμου πρωτίστως πάνω στο σώμα μας, μ' έναν τρόπο τυφλό. Μεγάλο μέρος αυτής της δυσφορίας δεν γίνεται αντιληπτό από τη συνείδηση και δεν εκδηλώνεται ούτε στα συναισθήματα. Η καθαρή αντικειμενικότητα μας προσβάλλει μέσω του σώματός μας. «Όσο το πνεύμα απομακρύνεται από το σώμα, μπαίνουν σε κίνηση οι στοιχειώδεις δυνάμεις της αντικειμενικότητας. Αυτές οι δυνάμεις είναι, κατά κάποιον τρόπο, έτοιμες να συνταχθούν και να ξεκινήσουν την πορεία τους μέσα στον οργανισμό. Η ζωή είναι ο συνεχής αγώνας ενάντια σ' αυτό» (Hegel).

Το υποκείμενο που έχει δεχθεί επίθεση στην ύπαρξή του, και βιώνει την έλλειψη επικοινωνίας μοναχικά, παλεύει με ό,τι βρίσκεται μπροστά του, με το χαρακτήρα του, με τις αρρώστιες του που έχουν εκδηλωθεί ή που δεν έχουν εκδηλωθεί, χωρίς τη δυνατότητα μιας απόστασης από τα πράγματα, χωρίς σκέψη. Έχετε προσβληθεί, η αρρώστια κυριαρχεί και δεν είναι δυνατόν να την ξεφορτωθείτε. Είστε ανίκανοι για *σας* και για *τους δικούς σας*. Είναι η κρίσιμη στιγμή «που πέφτουμε από τη μεριά που γέρνουμε», η στιγμή που ανιχνεύεται κλινικά η έκφραση «υπέκυψε στην αρρώστια».

Η διάγνωση της αρρώστιας είναι η στιγμή που αναγνωρίζεται επίσημα, τόσο από τον άρρωστο όσο και από την ιατρική, το *γεγονός* ότι το άτομο έχει πληγεί, χωρίς όμως να αναγνωρίζεται η *λογική* που καθορίζει αυτή τη συμφορά. Αντίθετα, η ιατρική θα προσπαθήσει να βρει τον παράγοντα που υποτίθεται ότι είναι υπεύθυνος: τον ιό, το μικρόβιο, την προσωπική συμπεριφορά κ.λπ. Κι εφόσον, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του καρκίνου, ο αιτιολογικός παράγοντας της

διαφεύγει, αυτή επιτίθεται στο σύμπτωμα, σύμφωνα με την αρχή: «ό,τι δεν καταλαβαίνεις, κατάστρεψέ το». Και αυτή η καταστροφή δεν κάνει τίποτα άλλο από το να αναβάλλει, και μάλιστα να επιδεινώνει, τη διαδικασία εκφυλισμού.

Η δυστυχία του ατόμου λοιπόν αποκτά ένα όνομα για τον κόσμο: στη μια περίπτωση «καρκίνος με μεταστάσεις», στην άλλη «AIDS», στην άλλη «τρέλα»… Είναι η στιγμή μιας συντονισμένης επίθεσης του κόσμου με στόχο ν' απογυμνώσει το βάσανο από την ενδεχόμενη επικινδυνότητά του, να αποτελειώσει τη συντριβή του υποκειμένου.

Στα χέρια της ιατρικής. Ασθενής. Απομόνωση. Έλεγχος. Επιτήρηση. Το υποκείμενο αγωνίζεται και παλεύει για να ανακτήσει τον εαυτό του απέναντι στις διοικητικές αρχές. Για το υποκείμενο, οι αρχές είναι *η* νοσηρότητα. Η παραμικρή αμφιβολία απαγορεύεται και η ιστορία της ανάκτησης του εαυτού φέρνει στην επιφάνεια την οργάνωση ενός κόσμου πολύ χειρότερου και πολύ πιο συγκεκριμένου απ' όσο έδειχνε. *Η νοσηρότητα είναι αυτοί!* Ακόμη κι αν το σώμα σας ακολουθεί τον δικό του εκφυλισμό.

Μόλις μαθαίνει κανείς ότι έχει καρκίνο, ο κόσμος γκρεμίζεται και τον τυφλώνει. Είστε μόνοι, όπως και πολλοί άλλοι στην περίπτωσή σας. Εκρήγνυται μέσα σας *η φρικτή απεραντοσύνη της στέρησής σας*. Η διαίσθηση ότι χάνεται απ' τα χέρια σας το νόημα της ζωής σας, το νόημα του κόσμου, παίρνει μορφή: Οι αδένες και οι όγκοι σας είναι εκεί και είναι αδύνατο να γλιτώσετε την ετυμηγορία. Είναι μια καταδίκη που βιώνεται μοναχικά, μια ισχυρή απογοήτευση, ένας αγώνας ταχύτητας ενάντια στο χρόνο που τρέχει αντίστροφα. Είστε μόνοι με την τιμωρία σας.

Ακόμα κι αν δεν έχετε εμπιστοσύνη στο ιατρικό σύστημα, δεν το γλιτώνετε, αφού δεν υπάρχει τίποτε άλλο. Παλεύετε προς όλες τις κατευθύνσεις για να αποκτήσετε μια μικρή επιρροή πάνω στις αποφάσεις των γιατρών: Σε ένα γράμμα στον χειρούργο που θα με εγχείριζε, εξηγώ αυτό που σκέφτομαι για το σώμα μου: «Θα σας φανεί δέκα χρόνια νεότερο, δεν είναι τυχαίο», «νοιάζομαι για τα βυζιά μου όπως και για το δέρμα του κώλου μου, είναι η σεξουαλικότητά μου

κ.λπ.». Στη συνέχεια, τη μέρα της εγχείρησης, ο ίδιος χειρούργος μου γνωστοποιεί ότι, μόλις ανοίξει το στήθος μου, έχει το δικαίωμα (!!!), αν το κρίνει σκόπιμο, να μου το αφαιρέσει ολόκληρο. Ζητάω να παραβρεθεί στην εγχείρηση μια φίλη γιατρός και κατεβαίνω να πιω έναν καφέ. Έτσι, αποφεύγω την εγχείρηση εκείνη τη μέρα. Πριν αφεθώ σε χέρια που δεν γνωρίζω, θέλω να μάθω όλα τα αποτελέσματα των εξετάσεων για να τα κρίνω μαζί με τη φίλη μου τη γιατρό.

Για μία ακόμη φορά η μονομέρεια των αποφάσεων που σας επιβάλλουν στηρίζεται στην αδυναμία που θα έχετε επιδείξει μέχρι εκείνη τη στιγμή. Σας ζητούν πλήρη παραίτηση, όπως και απόλυτη εμπιστοσύνη στις γνώσεις της ιατρικής για την περίπτωσή σας. Για να έχει το πεδίο ελεύθερο, η ιατρική επωφελείται από το ότι προς στιγμήν η κατάσταση σας φαίνεται δραματική, θεωρώντας δεδομένο το αίσθημα ενοχής σας. Γιατί να μην εμπιστευθείτε απόλυτα τους *high-tech* εκπαιδευμένους ειδικούς, όταν εσείς μεταχειριστήκατε το σώμα σας, το οποίο ούτε καν γνωρίζετε, με τέτοια αυθάδεια; Εξετάστε όλους αυτούς τους όρους που αγνοείτε και που μόλις αποκρυπτογραφηθούν δεν θα σας είναι καθόλου χρήσιμοι. Είστε αδαής, άσχετος…

Αυτοί κατέχουν τις λέξεις, κατέχουν την εξουσία. Είστε καταχωρημένοι στις κατηγορίες τους: καρκίνωμα / επεκτατικός / διηθητικός / ορμονο-εξαρτώμενος / ιστολογικός τύπος ΙΙΙ κ.λπ. Αυτό το αίσθημα ενοχής που κατάφεραν να μας δημιουργήσουν σχετικά με το μέγεθος της άγνοιάς μας, μας έχει εμποδίσει ως τώρα, εμάς τους καρκινοπαθείς, να αγωνιστούμε, όπως κάνουν κάποιοι ασθενείς του AIDS: εκείνοι ξεφώνισαν τους ερευνητές για τη μηδαμινή τους σπουδαιότητα, για τους φανφαρονισμούς και τις ψευδο-ανακαλύψεις τους με τις οποίες προσπαθούσαν να πείσουν το κοινό ότι δεν βρίσκονται σε απόλυτη σύγχυση.

Αυτός ο κόσμος σας έχει καταδικάσει σε ισόβια ή σε θάνατο, κι εσείς αισθάνεστε ενοχές εις βάρος του εαυτού σας· ποιος θα σας προστατέψει από τον ίδιο σας τον εαυτό; Επίσημη ιατρική και ήπια ιατρική συναγωνίζονται σ’ αυτό το σημείο. «Προσέξτε, είναι σοβαρό αυτό που κάνατε στον εαυτό σας!» (Καταλάβετέ το!)

Μετά την εγχείρηση, δηλαδή μετά την ολική αναισθησία που ακολουθείται από ένα τυποποιημένο υπερεντατικό πρόγραμμα ακτινοβολίας, η κούραση κοιμίζει την εγρήγορσή σας. Να η στιγμή που η ιατρική πέφτει με τα μούτρα στη βασική μη αναστρέψιμη εργασία της. Η αυταρχικότητά της σας διαπερνά με βία και δεν καταφέρνετε να φιλτράρετε πια τα ψέματά της. Μπορεί να βρεθείτε ακρωτηριασμένοι, ευνουχισμένοι, *πριν* καν συνέλθετε από την αναισθησία. Από δω και πέρα δεν απαλλάσσεστε πια από τους όγκους σας αν δεν απαλλαγείτε και από την ιατρική που τους έχει οικειοποιηθεί.

Οι γιατροί σας κάνουν να χάψετε ότι στην περίπτωση ενός ορμονικού καρκίνου είναι αναγκαίος ο ευνουχισμός, ότι αυτό δεν επηρεάζει βέβαια καθόλου τις σεξουαλικές σχέσεις: δυο ακτινούλες και τέρμα! Αν στη συνέχεια είστε ψυχροί, αυτό δεν μπορεί να οφείλεται στις ακτίνες, αλλά σε δικό σας ψυχολογικό μπλοκάρισμα! Αυτές οι κουβέντες ήδη μας προειδοποιούν. Γνωρίζουμε ότι λένε ψέματα αλλά, ανίσχυροι πια, φτάνουμε να πιστεύουμε στο μικρότερο κακό. Είναι ένας εκβιασμός μπροστά στο θάνατο. *Άντε, κουνηθείτε, ο επόμενος!*

Στις γυναίκες αραβικής καταγωγής που τρομοκρατούνται μην τυχόν αποπεμφθούν αν δεν μπορούν πια να γίνουν μητέρες, λένε ότι όλα θα πάνε καλά και ότι θα τους ξαναέρθει περίοδος αργότερα… Αν έχετε την ατυχία, όπως εγώ, να κάνετε δεύτερη σειρά ακτινοβολιών στην περιοχή της λεκάνης, η παραμικρή διείσδυση θα είναι αδύνατη, θα ισοδυναμεί με βιασμό, όλοι οι μύες σας θα είναι σαν να ’χουν διά παντός προσβληθεί από τέτανο. Ασυγχώρητο έγκλημα ενάντια στους έρωτές μας. Αόρατος ακρωτηριασμός των αισθήσεών μας, των επιθυμιών μας. Καταραμένη, δολοφονική ιατρική. Κι εγώ που ζητούσα μόνο να μου αφήσουν το στηθάκι μου όσο το δυνατόν πιο ανέπαφο, στο όνομα του έρωτα… Άφησα να με κοροϊδέψουν! («*Μα όχι και να πεθάνετε για ένα στήθος!*») Καταραμένη! Καταραμένη! Καταραμένη ιατρική! Για χρόνια μετά δεν σταμάτησαν να με ρωτούν «έχετε ευνουχιστεί;», για να μου προτείνουν την εγχείρηση σε περίπτωση που δεν είχα. Οργή και λύσσα!

Όλες σχεδόν οι γυναίκες που την έπαθαν δεν θα μιλήσουν ποτέ γι’ αυτό, τόσο πολύ θάβεται μέσα τους ο ψυχικός πόνος αυτής της ξένης, επιπρόσθετης αδυναμίας. Δεν υπάρχει τίποτα καλύτερο για να επιδεινωθεί η απομόνωση. *Είναι η φυλακή υψίστης ασφαλείας μέσα στο ίδιο σας το σώμα.* Μέχρι και οι ηλικιωμένες γυναίκες αισθάνονται την ερωτική απόλαυση, φανταστείτε!

Επιπλέον, αμφιβάλλω για το κατά πόσο είναι αποδεδειγμένη η αποτελεσματικότητα αυτής της μεθόδου στην επιβράδυνση των όγκων. Να μου δείξουν τις στατιστικές τους! Γιατί, το να είσαι νέα με εμμηνόπαυση μεταβάλλει φοβερά το σύνολο των ορμονών σου και ιδιαιτέρως τα οστά. Όταν μάθετε ότι «συνήθως» ο ορμονικός καρκίνος του στήθους (ή του προστάτη) κάνει μεταστάσεις στα οστά, αναρωτιέστε αν δεν επιδείνωσαν ηθελημένα την περίπτωσή σας για χάρη των στατιστικών. Έτσι μου φαίνεται. Και αναθεματίζω. Σαν τον τυφλό που αναπτύσσει τις υπόλοιπες αισθήσεις του, έμαθα να αγαπώ από απόσταση, ή με τις λέξεις, με τα μάτια και κυρίως με το μυαλό. Αυτό που μου ’κλεψαν το ξανάκανα δικό μου ακόμα πιο έντονα.

Το πυρηνικό λόμπι είναι μια ακόμη εξουσία, ένα μαφιόζικο «κράτος» πάνω από τα εθνικά κράτη. Η χρήση της πυρηνικής ενέργειας στην ιατρική γίνεται μετά από μια ευρεία χρήση της από το στρατό (βλ. για παράδειγμα τις δοκιμές στη δεκαετία του ’50 στην έρημο Σαχάρα). Το μονοπώλιό της επιβάλλεται στα νοσοκομεία, τα κράτη τής ανοίγουν τις πύλες τους. Κάποιες εξετάσεις, κυρίως οι ειδικοί δείκτες αντισωμάτων για τους καρκίνους, θα μπορούσαν να γίνονται χωρίς τη χρήση ραδιενεργών προϊόντων. Έτσι, θα ήταν φθηνότερες και για την κοινωνική ασφάλιση. Ο υπουργός Evin ρύθμισε το ζήτημα επιβάλλοντας την αρχή «*όλα πυρηνικά*».

Όλος ο καινούργιος υπερεξειδικευμένος εξοπλισμός στα νοσοκομεία βασίζεται στην πυρηνική ενέργεια· και πολύ γρήγορα “παλιώνει”. Η πυρηνική ενέργεια θέλει μακροπρόθεσμα να αντικαταστήσει τον χειρούργο. Δεν θα βρείτε στο νοσοκομείο γιατρό που να σας αποκαλύψει πόσοι νέοι όγκοι γεννήθηκαν από τις ακτίνες. Αυτοί θα θεωρηθούν δικές σας υποτροπές και θα χρεωθούν σε σας. Τα μεγάλα κεφάλια της

πυρηνικής ενέργειας δεν μπορούν να κατηγορηθούν για τις συνέπειες των βομβαρδισμών τους μέσα στο νοσοκομείο ούτε και έξω από αυτό, για τις δόσεις που εισπράττετε καθημερινά χωρίς να το γνωρίζετε. Εκτός αυτού, έχουν γίνει αναπόφευκτες: δεν μπορείτε να τις αποφύγετε για τους πόνους των οστών, δεν υπάρχει τίποτε άλλο. Σύντομα, για τους όγκους στον εγκέφαλο θα υπάρχουν μόνον αυτές. Θα έχετε γλιτώσει το χειρουργικό νυστέρι που γλιστράει από το χέρι αλλά θα είστε στο έλεος ενός απρόσεχτου τεχνικού (ας θυμηθούμε το σκάνδαλο της Σαραγόσας, όπου για δεκαπέντε μέρες οι ασθενείς δέχτηκαν από καθαρή αμέλεια τη μέγιστη δόση. Στην ιστορία εμπλέκονταν οι γιατροί, ένας τεχνικός και οι χειριστές των μηχανημάτων). Θα γίνετε, όπως υπήρξα κι εγώ, μέρος του μεγάλου πειράματος της πυρηνικής ενέργειας στην ιατρική. Ρωτήστε την αυθεντία της πυρηνικής ενέργειας που σας παρακολουθεί ποιες είναι οι δόσεις που δέχεται κάθε όργανο και θα τον δείτε να χλομιάζει από την αυθάδειά σας· θα διστάσει για λίγο… Τι θα τις κάνετε αυτές τις πληροφορίες; Ο κόσμος είναι στο έλεος ενός αδιάκριτου βομβαρδισμού.

Η τεχνική της βολής για τις ακτίνες είναι ίδια όπως και στο στρατό: καταιγιστικά πυρά, διασταυρούμενα πυρά, συγκεντρωτικά πυρά, διασπορά πυρών, πυρά αναχαίτισης κ.λπ. Οι μαθηματικοί, στην ομάδα επέμβασης, βρίσκονται επί τόπου για να υπολογίσουν τις καμπύλες, τις γωνίες, σύμφωνα με τον τύπο ακτινών που έχει επιλεγεί: ακτίνες γάμα, ακτίνες Χ κ.λπ. Α! επωφελείστε της προόδου, όλοι αυτοί οι σοφοί υπολογισμοί καταγράφονται στο «μηχάνημα», αλλά στη συνέχεια θα έχετε να κάνετε με τον ειδικευμένο εργαζόμενο που έχει περιθώριο λάθους το οποίο μπορεί να φτάνει ως το μισό εκατοστό. Η περιοχή που έχει δεχθεί ακτινοβολία θα αφήσει τέτοιο ίχνος που, αργότερα, θα είναι αδύνατο να αναγνωρίσεις, ακόμη και στο σκάνερ, κάποια βελτίωση, ή καλύτερα κάποια επιδείνωση! Θα επαναπαυτούν στους πόνους σας.

1987

Ανάμεσα στον Απρίλιο του 1985 (εγχείρηση συν ακτινοβολία) και τον Ιούλιο του 1987 (κλινική επιβεβαίωση ότι ο όγκος-μάνα γέννησε τα μικρά της), η γραμμή άμυνάς μου ήταν να ποντάρω στη δική μου δύναμη σε συνδυασμό με τη δύναμη των φίλων μου. Ο καρκίνος εμφανιζόταν σαν μια ανυπακοή, ίδια με την ανυπακοή που εξέφραζε η δράση μου στον κόσμο. Σκόπευα να νικήσω.

Μετά την εγχείρηση είχα αρνηθεί τη χημειοθεραπεία. Οι ακτινοβολίες ήταν μια τεράστια θυσία αν λάβαινε κανείς υπ' όψιν τις συνέπειές τους! Κυρίως όμως, βιαζόμουν να ξεχάσω αυτόν τον εφιάλτη, πασχίζοντας να ξαναρχίσω τη δράση, με έναν πιο αργό ρυθμό, σπαταλώντας λιγότερο τις δυνάμεις μου. Δεν υπήρχε περίπτωση να κλειστώ σε κανένα καταφύγιο, να κλείσω τη ζωή μου σε παρενθέσεις. Και μετά να σκέφτομαι συνέχεια το θάνατο… Αυτό κι αν θα μ' εξασθενούσε! Η ανυπακοή μου στην αρρώστια: να την αγνοήσω, να τη σβήσω ακόμα και από το μυαλό των δικών μου.

Ο αναγγελθείς αυτός θάνατος απωθήθηκε, κρίθηκε ανάρμοστος. Ως κλέφτρα δεν έκλεβα μόνο χρήματα, αλλά επίσης το χρόνο και τη χρήση του. Έκλεβα τη ζωή μου και το θάνατό μου. Η λογική του χρήματος μας λυγίζει με τη σιδερένια της γροθιά, μας κλέβει όλο και περισσότερο το χρόνο μας, την ικανότητα να είμαστε μαζί, να ζούμε. Έτσι οι κλοπές μου (οι οποίες, το τονίζω, διαπράττονταν πάντα χωρίς βία και εις βάρος του κράτους και των τραπεζών) δεν ήταν παρά μια πολύ μικρή επανοικειοποίηση μέσα στη γενικευμένη στέρηση που επιβάλλει η μισθωτή σκλαβιά.

Επανοικειοποίηση και μεταστροφή, αυτό ήταν πάντοτε το στυλ μου, αυτό ήταν το στυλ των δικών μου ανθρώπων. Είχα έρθει αντιμέτωπη με την ιδέα του θανάτου πολλές φο-

ρές, κοινωνικά, ήταν μέρος του λελογισμένου ρίσκου που αναλάμβανα επιλέγοντας να μη δουλεύω ποτέ. Γιατί, για μένα, θάνατος είναι η φυλακή. Το να διακινδυνεύω μαζί με τους φίλους μου να μπω στη φυλακή ήταν για μένα ήδη ένας τρόπος να εξημερώνω το θάνατο.

Επιτυχίες και αποτυχίες.

Όταν η κούραση επέστρεψε συνοδευόμενη από την πικρή και ανομολόγητη διάψευση των ελπίδων, πήγα να αναφέρω στο νοσοκομείο την πιθανή υποτροπή μου.[5] Αίσθημα αποτυχίας. Πόσο σκληρό! Δυο χρόνια ελευθερίας μόνο! Δυο χρόνια εκούσιας άγνοιας.

Από το 1985 κάμποσοι λεμφαδένες είχαν προσβληθεί – και αυτό το ενδεχόμενο κρεμόταν ως δαμόκλειος σπάθη πάνω από το κεφάλι μου. Άλλο όμως να το γνωρίζω νοητικά ως πιθανότητα και άλλο να το γνωρίζω πάνω στο κορμί μου, στα κόκαλά μου… Δεν υπάρχει καμία διέξοδος. Ζείτε μια τραγωδία, άμεσα, χωρίς αποστάσεις. Είστε μια μέλισσα μέσα σ' ένα βάζο μέλι. Στην προκειμένη περίπτωση, αυτό που σας προτείνουν να καταπιείτε δεν είναι μέλι, αλλά δηλητήριο. Αυτή τη φορά δεν θα γλιτώσετε από όλες αυτές τις βρωμοθεραπείες από τις οποίες είχατε ξεφύγει, αυτή τη φορά δεν θα το αποφύγετε. Χρειάστηκε ενάμισης μήνας για να με πείσουν γι' αυτό, και τελικά δέχτηκα απλώς και μόνο επειδή ένας γιατρός μου μίλησε ειλικρινά. Άφησα τον εαυτό μου να παρασυρθεί από τη γλώσσα του, μια ιατρική γλώσσα που είχα μάθει μέσα από διαβάσματα: «Δύο στους έξι λεμφαδένες προσβεβλημένοι, στον τρίτο χημειοθεραπεία! Ένας όγκος 2,5 εκ., στα 3 εκ. χημειοθεραπεία!» κ.λπ. Όμως, αυτή η γλώσσα δεν ήταν δική μου, αυτοί οι κανόνες δεν ήταν δικοί μου.

Η αλλεργία μου στη θεραπεία εκδηλώθηκε από την πρώτη συνεδρία. Στους έξι μήνες που ακολούθησαν, δεν κατέστη δυνατό να συνεχίσουν το πείραμα: το πολύ χαμηλό ποσοστό

---

[5] *Υποτροπή*: η ιατρική χρησιμοποιεί τις ίδιες λέξεις με τη σωφρονιστική διοίκηση. Οι όγκοι σας δεν νικήθηκαν από τη θεραπεία… Είναι ένα χαστούκι. Αντιστέκονται, εξεγείρονται ακόμα μια φορά. Να σκοτώσουν το κακό, να ξεριζώσουν τις κακές δυνάμεις, κύτταρα εγκληματικά, κύτταρα δαιμονισμένα. Είσαι σατανικός, πεθαίνεις! Πάντα αυτός ο διάβολος!

των λευκών αιμοσφαιρίων αρνούνταν να ανέβει, γεγονός που αποτελούσε εμπόδιο στη συνέχιση της χημειοθεραπείας. Επίσης, εκείνη την εποχή ήμουν αντικείμενο μιας πολύ στενής αστυνομικής επιτήρησης, με παρακολουθήσεις τηλεφώνου και παρακολουθήσεις από ασφαλίτες.[6] Αυτή η διαπίστωση μ' έκανε έξαλλη κι εξισορρόπησε τα προβλήματα της υγείας μου: Δυο κακά μετράνε περισσότερο από ένα, το ένα εξισορροπεί το άλλο.

Κατά τη διάρκεια του 1987 πήρα διάφορες αποφάσεις. Να μην διαπράξω καμιά γκάφα που θα μπορούσε να οδηγήσει τους μπάτσους στους φίλους μου: οι μπάτσοι περίμεναν ότι η εξασθένισή μου θα με έκανε λιγότερο προσεκτική. Κι ακόμη, ότι δεν θα αποφάσιζε αυτή η αρρώστια για το θάνατό μου. Οι υποσχέσεις αυτές στον εαυτό μου άλλαξαν τη συμπεριφορά μου. Αποδέχτηκα το θάνατο σαν σύμμαχο. Δεν αγωνιζόμουν εναντίον της αρρώστιας μου. Αγωνιζόμουν μαζί της.

Προετοιμαζόμουν όλο και περισσότερο, πνευματικά, για την εξέλιξη των όγκων. Κανένα αποτέλεσμα δεν μπορούσε πια να με τρομάξει. Έτσι όπως γινόμουν άτρωτη στον εσωτερικό μου τρόμο, γινόμουν και απέναντι στους γιατρούς, προκαταλαμβάνοντάς τους. Έβλεπα να διαγράφονται οι αποφάσεις τους, τις είχα προβλέψει. Σ' αυτό βοήθησε η επικοινωνία με τους άλλους αρρώστους, μου έδωσε ένα σημαντικό όπλο, ήταν μια ανεξάντλητη πηγή πληροφοριών. Στο εξής ήμουν σε θέση επίθεσης.

Εκεί ήταν η ζωή μου, σ' αυτήν την αναγνώριση του θανάτου μου. Είχα γίνει πολεμίστρια. Δεν αντιμαχόμουν πια, μαχόμουν. Δεν οπισθοχωρούσα απλώς, σχεδίαζα την οπισθοχώρησή μου. Ήμουν σε εγρήγορση. Η απτή, συγκεκριμένη απειλή των μπάτσων μου επέτρεπε να αντιμετωπίσω την ασαφή, ακατανόητη απειλή της αρρώστιας μου και της ξανάδωσε μια κοινωνική διάσταση.

---

[6] Από το καλοκαίρι του 1987 η πολιτική αστυνομία, ενισχυμένη από διάφορες υπηρεσίες της δικαστικής αστυνομίας, ξεκίνησε μια συστηματική έρευνα, σε μεγάλη κλίμακα, με στόχο να εξουδετερώσει τους *Os Cangaceiros*. Κάτι που μας έκανε λίγο δύσκολη τη ζωή.

Η αρρώστια είχε επιβραδύνει το βήμα μου. Οι μπάτσοι με είχαν από κοντά, με περικύκλωναν σαν πληγωμένο ζώο. Τα λευκά αιμοσφαίρια μπλοκαρισμένα στις χαμηλές τους τιμές ήταν ή άμυνά μου, η ανοσία μου! Θα ακολουθούσε μάλλον μια «έξαρση μεταστάσεων». Η σύμπτωση αυτών των γεγονότων διέγειρε τη σκέψη μου. Απέκτησα πλήρη συνείδηση της ιδέας του θανάτου· ο επικείμενος θάνατος αντί να γίνει εμμονή με άφηνε αδιάφορη. Ήταν μάταιο να τον αποφεύγω. Ο θάνατός μου είναι, θα είναι κοινωνικός, η αρρώστια μου είναι κοινωνική. Ο φόβος και η αγωνία απομακρύνονται με την αποστασιοποίηση. Από εκείνη τη στιγμή άρχισα να κατασκευάζω την απόσταση όλο και πιο αντικειμενικά, απέκτησα στρατηγική.

Σαν τον Ινδιάνο που μ' εγκαρτέρηση ακολουθεί τη θέλησή του, μάθαινα την υπομονή, καρτερούσα τη στιγμή που θα μπορούσα να πραγματοποιήσω την αναχώρησή μου ως μια λογική πράξη.

Η θέληση είναι μια δύναμη που μεγαλώνει με την εμπειρία, είναι μια εξουσία. Αυτή σου επιτρέπει να νικήσεις παρ' όλο που οι σκέψεις σου σε ανακηρύσσουν ηττημένο. Σε κάνει άτρωτη. Γίνεται σύντροφος των αισθήσεών σου, της αντίληψής σου για τον κόσμο, για την κατάστασή σου, είναι το νήμα που τις ενώνει. Και ωριμάζει με κάθε απόφαση που είσαι υποχρεωμένη να πάρεις.

Περίμενα χωρίς να βιάζομαι. Σήμερα, θα μπορούσα ίσως να πω ότι έπρεπε να τα εγκαταλείψω όλα νωρίτερα. Αλλά όχι, θα ήταν λάθος, δεν μπορούσα να το κάνω, δεν είχα τη γνώση που απέκτησα στη συνέχεια. Πάντα μένει ένα άγνωστο κομμάτι, ένας κίνδυνος που δεν έχει αποτιμηθεί. Αυτή η πράξη, για να γίνει με μαεστρία, πρέπει να πραγματοποιηθεί ως το αντίθετο μιας αυτοκτονίας: ως νόημα που ξαναβρέθηκε, ως επανόρθωση που ωρίμαζε για καιρό. Ως η στιγμή που όλα βρίσκονται σε συμφωνία και εναρμονίζονται.

Θα χρειαζόμουν ακόμα δυόμισι χρόνια για να το πετύχω αυτό.

Εν τω μεταξύ, υπέφερα ακόμη από τις δοκιμασίες της χημειοθεραπείας. Αλλά κάθε δοκιμασία με προετοίμαζε ακόμη περισσότερο γι' αυτόν τον πόλεμο. Παρ' όλα αυτά, η αρρώστια μου ακολουθούσε την ταπεινή της στράτα. Δέχτη-

κα τα δύο πρωτόκολλα χημειοθεραπείας ως εμπειρίες. Στο μυαλό μου, τότε, «παρέτεινα το χρόνο». Είναι αλήθεια ότι είχα αποκτήσει μια ακόρεστη όρεξη για ζωή – δεν βιαζόμουν. Χαιρόμουν την κάθε στιγμή παντού όπου βρισκόμουν. Σήμερα, θα έλεγα ότι το μόνο που έκανα ήταν αυτό, «έπαιρνα παράταση». Αλλά δεν ήταν σαν να «μείωνα το χρόνο» αμετάκλητα;[7]

Αισθανόμουν περήφανη που συνερχόμουν πολύ γρήγορα μετά από μια εξέταση ή από μια χημειοθεραπεία. Ως ένα βαθμό ήταν πρόκληση, αλλά κυρίως ήθελα να προστατευθώ αμέσως μετά από κάθε χτύπημα. Ανακτούσα ενέργεια όπως τα βαμπίρ. Μπορούσα να παραβλέπω το περιβάλλον μου, να συγκεντρώνομαι και να ηρεμώ εν μέσω της βοής των αυτοκινήτων με σχεδόν ανεπαίσθητους ήχους: το τραγούδι ενός πουλιού, τη συζήτηση δύο κοριτσιών κάπου μακριά. Για τι πράγμα μου μιλούσε αυτό το πουλί; Αυτό το παιδί; Κάτι ακατάληπτο… Ένας τόνος, μια μουσική στη φωνή προορισμένη να απαλύνει την αποξενωμένη μου ψυχή.

Έδινα την εντύπωση ότι έκανα τις χημειοθεραπείες «στο πόδι», σε σημείο που οι γείτονες ή τα παιδιά εκεί που έμενα να αγνοούν την κατάστασή μου. Κι όμως, η χημειοθεραπεία, τι ατίμωση!

Μέχρι ένα συγκεκριμένο στάδιο του καρκίνου, αυτό που ονομάζεται «πρωτόκολλο» στη χημειοθεραπεία είναι ένα πρόγραμμα που καθορίζεται από μια διεθνή συμφωνία (όπου οι ΗΠΑ κατέχουν κυρίαρχη θέση). Τα εν λόγω φάρμακα/δηλητήρια,[8] σε διαφορετικά κοκταίηλ, παραμένουν τα ίδια από τον τελευταίο πόλεμο. Μειώθηκε απλώς η δοσολο-

---

[7] Δεν ξέρω τι να συμβουλεύσω τους άλλους. Δεν υπάρχουν έστω δύο περιπτώσεις παρόμοιες. Είδα γυναίκες να επιστρέφουν μετά από είκοσι χρόνια διακοπής. Μια γυναίκα που είχε τον ίδιο τύπο καρκίνου με μένα πέθανε πολύ νωρίτερα. Εδώ μιλάω για τη δική μου εμπειρία, δεν προτείνω το παράδειγμά μου. Ένας όγκος της μήτρας ή του προστάτη που αφαιρείται εγκαίρως μοιάζει να ξεριζώνεται για πάντα. Ο παράγοντας χρόνος παίζει πολύ σημαντικό ρόλο: Αν το βρεις πολύ γρήγορα, η πιθανότητα να θεραπευτείς είναι ακόμη μεγαλύτερη.

[8] *Δηλητήρια*, αυτό είναι σίγουρο! Οι φλέβες σας έχουν διαλυθεί μετά από ένα χρόνο χημειοθεραπείας, η καρδιά σας ασθμαίνουσα, το συκώτι σας, ας μην το συζητήσουμε καλύτερα!

γία, σύμφωνα με μέγιστες τιμές που στο εξής καθορίζονται αυστηρά. Στην περίπτωσή μου, αφού ο όγκος επέμενε, μετά την πρώτη χημειοθεραπεία (η οποία λόγου χάρη μπορεί να διαρκέσει οκτώ μήνες, επί τρεις μέρες την εβδομάδα), το πρωτόκολλο άλλαξε, δηλαδή άλλαξαν τα φάρμακα. Αυτό το δεύτερο πρωτόκολλο ονομάζεται χημειοθεραπεία «συντήρησης» (η λέξη τα λέει όλα, δεν ελπίζουν πια στη θεραπεία, αλλά στο να φρενάρουν την εξέλιξη). Ενδιάμεσα σάς κάνουν «ένα θεραπευτικό παράθυρο». Συγκρίνοντας την αποτελεσματικότητα και τα αρνητικά αυτών των θεραπειών, η αμφιβολία για τα οφέλη είναι εύλογη. Αυτοί που ωφελούνται και πάλι είναι τα «μεγάλα κεφάλια» της χημείας.

Πρόκειται για την ίδια καταπιεστική αντίληψη με την οποία επιβάλλουν την πυρηνική ενέργεια, ότι δήθεν το αποτέλεσμα είναι άμεσο και ριζικό, ότι εφαρμόζεται σε απόλυτη και έκτακτη ανάγκη, μια αντίληψη που περιφρονεί τις μελλοντικές συνέπειες. Παρατείνουν το χρόνο ζωής σας; Να η απόδειξη ότι η επιστήμη μπορεί κάτι να κάνει! Η θεραπεία; Μα δεν είναι δικό μας πρόβλημα, είναι δικό σας. Μήπως θα θέλατε να καθαρίσουμε την ατμόσφαιρα επειδή δεν την αντέχουν τα πνευμόνια σας;

«Είδατε, εσείς θα μπορούσατε να πείτε πόσα πράγματα έκαναν για σας.» Θα έπρεπε να τους ευχαριστούμε, τουλάχιστον να αναγνωρίζουμε ότι είχαμε την τιμή να επωφεληθούμε από τον υπερεξειδικευμένο εξοπλισμό τους. Τι αντιστροφή! Όταν ξέρουμε ότι οι όγκοι μας είναι το ψωμάκι τους, ότι είναι η φάρα τους (οι πρωτεργάτες της πυρηνικής ενέργειας και της χημείας) που μας τους φορτώνει και ότι οι άνθρωποι που ζουν από τον καρκίνο είναι σχεδόν τόσοι όσοι και οι άνθρωποι που πεθαίνουν απ' αυτόν!

Στη χημειοθεραπεία, όπως και στον πόλεμο, δεν λογαριάζουν το θάνατο του άμαχου πληθυσμού… Είναι μια στρατιωτική επιχείρηση: για να πετύχουν το στόχο, εξολοθρεύουν ό,τι βρίσκουν στο δρόμο τους. Διπλασιάζονται τα καρκινογόνα κύτταρα πιο γρήγορα από τα άλλα; Θα σκοτώσουμε με τη μία όλα τα μικρά γρήγορα κύτταρα – εξού και η απώλεια μαλλιών, τα σπασμένα νύχια κ.ο.κ. Σας δίνουν λίγο χρόνο να ξανασηκωθείτε στα πόδια σας, τόσο όσο χρειάζεται για να ξαναρχίσουν. Βέβαια, ταυτόχρονα επιβλέπουν ό,τι θεωρούν

απαραίτητο: Μπορεί η καρδιά σας να αντέξει; Ανεβαίνει η τιμή των αιμοσφαιρίων;

Το σώμα σας είναι ευάλωτο όλον αυτόν τον καιρό και δεν μπορείτε να το ακούσετε: *Είναι άρρωστο λόγω της θεραπείας* μια βδομάδα στις τρεις. Κατά τη διάρκεια αυτών των αηδιαστικών περιόδων, σας είναι αδύνατο να διακρίνετε τι μπορεί να οφείλεται στον καρκίνο και τι αποτελεί συνέπεια της θεραπείας. Είναι η απόλυτη ηλιθιότητα της ιατρικής. Είστε ολοκληρωτικά αποξενωμένη, όχι μόνο από τους όγκους σας, κυρίως από τις διαισθήσεις σας, από τη σκέψη σας (ξένες αισθήσεις ίσον ξένες σκέψεις), από τη δράση σας. Είναι μια θεραπεία που αρμόζει στην απόλυτη παραίτηση στις αγκάλες της ιατρικής και που απαιτεί απόλυτη εμπιστοσύνη σε ένα πιθανό αποτέλεσμα. Το αποτέλεσμα απομακρύνεται τόσο πολύ με τον καιρό, ώστε οι αξιώσεις που υπήρχαν στην αρχή να ξεχαστούν.

Υπαινίσσονται ότι προχωρούν διστακτικά, αλλά επίσης ότι υπάρχουν κι άλλα προϊόντα… Ότι μπορούν πάντα να κάνουν κάτι για την περίπτωσή σας. Οι θεραπείες, παρά τις κάποιες παραλλαγές, είναι όλες οι ίδιες μέχρι το στάδιο III, τυποποιημένες. Η χημειοθεραπεία προκαλεί καινούργια καρκινικά κύτταρα. Μετά από μια θεραπεία, ένας καρυότυπος[9] θα παρουσιάσει χρωμοσωμικές θραύσεις. Τα ελεύθερα άκρα τα οποία περιφέρονται μπορούν να ανασυνδυαστούν με οποιονδήποτε τρόπο δημιουργώντας νέα καρκινικά κύτταρα.

Η ορμονοθεραπεία: άλλο ένα άγριο, νόμιμο πείραμα της χημείας. Αν έχετε ορμονικό καρκίνο, είναι ο κύριος τρόπος αντιμετώπισης. Η ανακάλυψη μεγάλου αριθμού ορμονών είναι πρόσφατο γεγονός. Χωρίς να ανησυχούν για το ενδεχόμενο καταστροφικό αποτέλεσμα, εφαρμόζουν τις ορμονοθεραπείες μαζικά σε όλους τους τομείς (γεωργία, κτηνοτροφία, ιατρική…). Μετά από μια επίθεση αυτής της καινοτομίας προς πάσα κατεύθυνση, μην εκπλαγείτε που είναι έτοιμοι να πειραματιστούν πάνω σας σαν μαθητευόμενοι μάγοι: από τη μια μπλοκάρουν τις εκκρίσεις των επινεφριδίων αδένων

[9] *Καρυότυπος*: χαρακτηριστική διάταξη χρωμοσωμάτων ενός ειδικού κυττάρου ενός ατόμου και, κατ' επέκταση, φωτογραφία αυτής της διάταξης.

και από την άλλη σας κάνουν ενδοφλέβια ένεση υδροκορτιζόνης, της ορμόνης, δηλαδή, που άδικα μπλόκαραν αρχικά, καθώς είναι απαραίτητη στην αναπαραγωγή των κυττάρων των οστών. Μεγαλοφυές;

Σε πόσες περιπτώσεις είναι άχρηστη; Δεν θα μάθετε ποτέ. Στην περίπτωσή σας, όπως και σε άλλες, ξέρετε ότι υπήρξε εντελώς άχρηστη.

Πρέπει, λέει, να αγαπάτε όσους πετσοκόβουν τους καρκίνους που σας έχουν πασάρει οι ίδιοι, να υπακούτε χωρίς επιφύλαξη στις ευνουχιστικές αποφάσεις τους και τις στατιστικοποιημένες γραφειοκρατικές απάτες τους και κυρίως να μην αποκαλύπτετε ποτέ δημόσια τις κρυμμένες αδυναμίες τους. Τα μεγάλα αφεντικά της χημειοθεραπείας[10] θα παραμείνουν πρωτεργάτες της «επιχείρησης καρκίνος», αφού δεν κάνουν τίποτε άλλο παρά να συντηρούν ένα σύστημα κατασταλτικής σκέψης από το οποίο επωφελούνται μόνο αυτοί και τα εργαστήρια.

Μετά τις απανωτές αποτυχίες των θεραπειών, είναι καιρός για τη φάση III, όπως την αποκαλούν. Αυτό είναι το στάδιο του άγριου πειραματισμού. Δεν ήθελα να υποβληθώ σ' αυτόν και έφυγα.

Ποτέ δεν είχα ξαναδεί τέτοια επίθεση για να παραδοθώ δεμένη πισθάγκωνα στα φαρμακευτικά μονοπώλια. Ήμουν ήδη πειραματόζωο. Η διεθνής διάσταση των κανόνων που καθορίζονται από τα πρωτόκολλα είναι απλώς στάχτη στα μάτια. Γίνεται να πιστέψει κανείς ότι θα σωθεί από ένα κράτος, πόσο μάλλον από πολλά κράτη μαζί; Είναι άραγε καθησυχαστικό να ξέρετε ότι εκατομμύρια άνθρωποι συμμετέχουν, όπως κι εσείς, στο ίδιο πείραμα; Δεν ήμουν κορόιδο. Αλλά μπορούσα να δω στο πέρασμα των χρόνων τα πρωτόκολλα να χαλαρώνουν (η δόση των δηλητηρίων, ο τρόπος διαχείρισης), να γίνονται πιο ανεκτά. Είχα επίσης ξεγελαστεί από την ακραία αφοσίωση μιας ομάδας νοσοκόμων και από το ταμπεραμέντο μιας γιατρού της παλιάς σχολής. Είχα κάποια εμπιστοσύνη (αρκετά εύθραυστη βέβαια, εμπιστοσύνη και δυσπιστία ταυτόχρονα) σ' αυτήν την γιατρό. Το χάρισμά της ήταν σαν μια προστασία απέναντι

---

[10] Και της ραδιενέργειας προφανέστατα...

στις μεθόδους των καρχαριών των εργαστηρίων. Την είδα να αρνείται, από σύνεση, παρακινδυνευμένα πειράματα. Κι έπειτα, για να 'μαι ειλικρινής, τι άλλες επιλογές είχα μέχρι εκείνο το σημείο;

Όταν ένιωσα ότι ήθελαν να με πιέσουν, η εμπιστοσύνη μου, που είχε ήδη εξασθενήσει αρκετά, κατέρρευσε μονομιάς. Η συνωμοσία της ιατρικής και του κόσμου του χρήματος εμφανίστηκε μπροστά μου σ' όλο της το μεγαλείο. Ένα "ποιοτικό" άλμα στο αίσχος. Η επιδείνωση της υγείας μου, η εξασθένησή μου, γι' αυτούς ισοδυναμούσε με φράγκα. Μου είχαν περάσει τη θηλιά στο λαιμό.

Με αποκλειστική ευθύνη των ίδιων των αρρώστων (τους βάζουν να υπογράφουν όλο και περισσότερες δηλώσεις που απαλλάσσουν από οποιαδήποτε ευθύνη) *τα νοσοκομεία πουλούν τους αρρώστους τους σαν δείγματα στο τάδε ή το δείνα εργαστήριο*. Κατά τον ίδιο τρόπο, κάνουν δωρεάν δοκιμές στους διανοητικά ασθενείς, στους αφρικανικούς πληθυσμούς... Νομίζω ότι το νοσοκομείο παίρνει κι ένα μπαξίσι. Αυτοί που πληρώνονται δεν είναι οι ίδιοι μ' αυτούς που παίρνουν το ρίσκο. Σ' αυτό το στάδιο δεν υπάρχουν συμφωνίες, ούτε διεθνείς, ούτε εθνικές. Βάσει των προηγούμενων αποτυχιών, γίνεται ανεκτό ένα υψηλό ποσοστό απωλειών. Υπάρχει ένα πρωτόκολλο, το αποκαλούμενο «συμπονετικό», το οποίο επιτρέπει να εντάσσουν στα πειράματά τους «εθελοντές της τελευταίας ευκαιρίας», όταν οι άλλες θεραπείες έχουν αποτύχει. Αυτό επιτρέπει –πέρα από τα πιο ριψοκίνδυνα πειράματα– να μην υπολογίζονται στις αποτυχίες τους τα ανεπίσημα αυτά πειραματόζωα.

Η δραστική ουσία που πρέπει να χρησιμοποιήθηκε πάνω μου είχε όντως εφαρμοσθεί πειραματικά και είχε εγκαταλειφθεί λόγω των πολλών παρενεργειών της: κατακράτηση σάλιου (και μάλιστα για μένα που είχα καρκίνο του πνεύμονα!), μείωση των λευκών και ερυθρών αιμοσφαιρίων, μείωση στα αιμοπετάλια, προσβολή του νεφρού, του συκωτιού κ.λπ. Το εργαστήριο Sanofi που ήταν υπεύθυνο για το πείραμα εξαρτάται από το τραστ της Elf Aquitaine, της οποίας οι μέθοδοι μάρκετινγκ είχαν προκαλέσει σκάνδαλο: πουλούσε ένα προϊόν λέγοντας ψέματα για τη δραστικότητά του, απο-

σιωπώντας τις παρενέργειές του, εξ αιτίας των οποίων ασθενείς έμειναν παράλυτοι, τι να κάνουμε, ο ανταγωνισμός με τη Saint-Gobain* είναι σκληρός!

Στον αχανή κόσμο του ανταγωνισμού η ιδέα του κέρδους σαρώνει όλα τα άλλα επιχειρήματα. Ποτέ μου δεν μπόρεσα να αντέξω αυτόν τον κόσμο.

Ο ίδιος τρόπος σκέψης, που είναι ανίκανος να θεραπεύσει τους καρκίνους με διαφορετικά μέσα από εκείνα που χρησιμοποιήθηκαν στο Άουσβιτς και τη Χιροσίμα (χημειοθεραπεία και ακτίνες), αναπαράγει ασταμάτητα τον κόσμο που μας καταστρέφει. Η χημεία μάς αρρωσταίνει μέσω της ρύπανσης του αέρα και του νερού, της κακής ποιότητας των τροφίμων, και παρ' όλα αυτά μας νοσηλεύουν με την ίδια αυτή χημεία. Η πυρηνική ενέργεια προκαλεί καρκίνους, και στη νοσηλεία χρησιμοποιείται πυρηνική ενέργεια. Ασφυκτιούμε από την απώλεια οποιουδήποτε ελέγχου, οποιασδήποτε πρωτοβουλίας πάνω στις ζωές μας, και το ιατρικό νοσοκομειακό σύστημα επιβάλλει στους ασθενείς να υπακούουν τυφλά στις διαταγές του.

Η έννοια της υγείας δεν έχει κανένα νόημα όταν η σκλαβιά είναι γενικευμένη. Η παραγωγή καινούργιων εμπορευμάτων αναπτύσσεται υποβαθμίζοντας την ύπαρξη του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του. Το χρήμα είναι αυτό που κινεί τον κόσμο, δεν γλιτώνει τίποτα και κανένας απ' αυτό. Το καθετί προορίζεται, σε μια δεδομένη στιγμή, να μετατραπεί σε μια ορισμένη ποσότητα χρημάτων, είτε πρόκειται για την ποιότητα του αέρα, του νερού ή ακόμη και για την υγεία των ατόμων. Κανείς δεν μπορεί να ξεφύγει από αυτήν τη λογική: όλοι γινόμαστε θύματα της χρόνιας αδυναμίας μας.

Σ' αυτό το τεράστιο εργαστήριο που είναι ο κόσμος του εμπορεύματος, η ιατρική έχει ένα ρόλο στρατηγικό. Στην προσπάθειά της να πολεμήσει την αρρώστια, αυτή την ασυνείδητη διαμαρτυρία του υποκειμένου, η ιατρική *συντηρεί το μυστικό* της εξαθλίωσης των ανθρώπων.

---

* Εταιρεία φαρμακευτικών προϊόντων. (Σ.τ.μ.)

Η ιατρική αποτελεί φέουδο του εμπορίου, και το κράτος επίσης, σε σημείο που δεν μπορούν να διατείνονται πια ότι προστατεύουν όσους προστρέχουν στις υπηρεσίες τους. Κάθε αλητεία είναι πλέον νόμιμη: μεταγγίζουν εσκεμμένα μολυσμένο αίμα στους αιμοφιλικούς και έχουν φτάσει μάλιστα σε τέτοιο σημείο κυνισμού ώστε να εξασφαλίζουν εκ των προτέρων ότι δεν θα υποστούν κυρώσεις. Δεν περνάει ούτε μια βδομάδα χωρίς να αναφερθεί στον τύπο ένα καινούργιο αίσχος του ιατρικού σώματος ή των φαρμακευτικών εταιρειών (και αυτά δεν είναι παρά μόνο η κορυφή του παγόβουνου), που να επιβεβαιώνει το γεγονός ότι οι επιταγές του εμπορίου εξαφανίζουν ξεδιάντροπα κάθε άλλη αξία, ότι η ιατρική σκοτώνει.

Η κούρσα της έρευνας, που γίνεται σύμφωνα με τις μεθόδους του πιο οξυμένου εμπορικού ανταγωνισμού, δεν επιτρέπει παρά μόνο τη φυγή προς τα μπρος (το να επανερχόμαστε σε μια έρευνα που έγινε πριν από πέντε χρόνια είναι αρχαιολογία!). Ο προσανατολισμός της έρευνας δεν ανήκει εφεξής στην επιστήμη – γεγονός που οδηγεί, την ιατρική ειδικά, σε μια οπισθοχώρηση προς τον εμπειρισμό. Αυτή η πραγματική οπισθοδρόμηση της γνώσης συγκαλύπτεται από τη χρήση ενός τεχνολογικού υπερεξοπλισμού. Η εντυπωσιακή δημοσιοποίηση υποτιθέμενων θαυματουργών ανακαλύψεων λειτουργεί όπως η διαφήμιση (ξεχνάμε, ανάμεσα σε δύο διαφημιστικά σποτ, ότι πρόκειται πάντα για τις ίδιες ανεφάρμοστες ανακαλύψεις).

Σ' αυτό το σημείο, όλα τα τερατουργήματα επιτρέπονται, χωρίς κανένας συγκεκριμένα να ευθύνεται γι' αυτά – τερατουργήματα που απορρέουν από μια λογική που τρέφεται από μια σειρά συμβιβασμών. Τα ιατρικά λάθη πολλαπλασιάζονται. Τα αποτελέσματα των ερευνών νοθεύονται για να αποσπασθούν επιδοτήσεις, κυριαρχούν τα ψέματα σε όλα τα επίπεδα άσκησης της ιατρικής, πρόκειται για έναν γενικευμένο μαφιόζικο *νόμο της σιωπής*. Ο κόσμος συνηθίζει την τερατωδία των επιπτώσεών του. Στη διάρκεια ενός πολέμου υψηλής τεχνολογίας ένας ολόκληρος πληθυσμός μπορεί να εξαφανιστεί από το πρόσωπο της γης και το μόνο που θα μείνει να είναι η υψηλή τεχνολογία· ή ακόμη μπορούν να ακτινοβολήσουν έναν πληθυσμό με έναν πυρηνικό αντιδρα-

στήρα ή να τον αρρωστήσουν με ένα χημικό εργοστάσιο – όπως στο Μποπάλ.*

Όσο περισσότερο η ιατρική είναι υποδουλωμένη στον καπιταλισμό, τόσο περισσότερο έχει το θράσος να επιδεικνύει τη μεγάλη ανεξαρτησία της συντεχνίας της. Οι γιατροί, μέσα στα εργοστάσια του καρκίνου, είναι κομπάρσοι που τους δείχνουν στους αρρώστους για να τους καθησυχάσουν. Μην τους κάνετε καμία ερώτηση, είναι πολύ υπερήφανοι για την άγνοιά τους, ύστερα από τόσες σπουδές, για σκεφτείτε!

Όπως και σε όλους τους τομείς της κοινωνίας, το χρήμα εμφανίζεται ταυτόχρονα παντοδύναμο, να διευθύνει την ιατρική δραστηριότητα, αλλά και να φέρνει σε παντελή αδυναμία τους ανθρώπους που έρχονται αντιμέτωποι με μια αρρώστια. Πολλές μαρτυρίες με βοήθησαν να κατανοήσω τη δραματική αδυναμία των φτωχών να συνοδεύουν κάποιο αγαπημένο τους πρόσωπο μέχρι το τέλος (αυτό που άλλοτε ονομάζαμε «φυσικό θάνατο»). Δεν έχουν το χρόνο, ή τα χρήματα, για να το εμποδίσουν να πεθάνει ανώνυμα, μέσα σ' ένα δωμάτιο νοσοκομείου. Αν έχουν το χρόνο, δεν έχουν τα χρήματα, και, αντίστροφα, αν προσπαθούν να αντισταθμίσουν την απώλεια ενός ημερομισθίου με παραπάνω δουλειά, δεν έχουν καθόλου χρόνο. Άλυτο δράμα. Είναι η λογική του χρήματος που επιβάλλει ένα θάνατο αποστειρωμένο, ένα θάνατο που μας διαφεύγει. Στην καθημερινή ζωή αυτή η εξωτερική πίεση εσωτερικεύεται, αφομοιώνεται από το άτομο, το ζευγάρι, την οικογένεια. Η ήδη αβέβαιη ισορροπία διαταράσσεται ανεπανόρθωτα: πόσα υπερχρεωμένα νοικοκυριά δεν μπορούν να τα βγάλουν πέρα γιατί κάποιος έχει μια σοβαρή αρρώστια; Σήμερα είναι πολυτέλεια να μην πεθαίνεις σε κάποιο νοσοκομείο ή γηροκομείο. Ακόμα και οι πιο ευκατάστατοι δεν ξεφεύγουν απ' αυτήν τη λογική, γιατί γι' αυτούς υπάρχουν πιο ακριβές θεραπείες, που στο τέλος όμως τους αφήνουν επίσης εντελώς κατεστραμμένους.

Σ' αυτά προστίθεται η επαναλαμβανόμενη καθημερινά

* Μια διαρροή της εταιρείας πετροχημικών Union Carbide το 1984 σκότωσε χιλιάδες ανθρώπους στην ινδική πόλη Μποπάλ και δημιουργεί ακόμα προβλήματα υγείας στον πληθυσμό. (Σ.τ.μ.)

αδυναμία, μπρος σ' έναν επίμονο θάνατο «που έχει αρχίσει πριν το θάνατο». Οι συγγενείς καμιά φορά φτάνουν στο σημείο να επιθυμούν μυστικά το τέλος του μαρτυρίου τους, και να αισθάνονται τύψεις γι' αυτό, με αποτέλεσμα πολλοί να καταλήγουν να αρρωστήσουν κι οι ίδιοι. Παρομοίως, ο άρρωστος αισθάνεται ενοχές επειδή αποτελεί τόσο μεγάλο βάρος για τους δικούς του και παύει να μάχεται, για να συντομεύσει τη δοκιμασία τους. Ενδόμυχα, όλοι εύχονται μόνο το τέλος, χωρίς να μιλούν ποτέ γι' αυτό.

Η εξασφαλισμένη, σχεδόν για όλους, κοινωνική ασφάλιση είναι απλώς μια αφαίρεση, αφού κάθε κοινοτικός δεσμός έχει εξαφανιστεί από την κοινωνία αφήνοντας τα άτομα μόνα τους, τις οικογένειες αβοήθητες και όλους αντιμέτωπους με την έλλειψη χρήματος, την αδυναμία, τη σιωπή. Έτσι κλείνει τις περισσότερες φορές ο τραγικός κύκλος μιας ύπαρξης υπό το ζυγό του χρήματος. Πεθαίνουμε όπως ζήσαμε. Η ανθρωπότητα έγινε μια ιδέα ανεφάρμοστη.

Το να βρίσκεσαι στο νοσοκομείο σημαίνει να βρίσκεσαι υπό τον βίαια ενισχυμένο ζυγό του κράτους. Η πρώτη αντεπίθεση είναι να αρνηθείτε τελείως οποιοδήποτε αίσθημα ενοχής, οποιονδήποτε υπαινιγμό του τύπου: «Μα εσείς προκαλέσατε μόνοι σας τον καρκίνο σας». Σιγά σιγά σας στερούν την ίδια σας τη συνείδηση. Το να αρνηθείς κάθε ενοχή σημαίνει να συγκεντρώνεις όλη σου τη δύναμη ενάντια σ' αυτήν τη στέρηση, να επιβληθείς σαν άτομο, να δαμάζεις ακόμα και τα συναισθήματά σου – σημαίνει επίσης να μάθεις να προβλέπεις τις επιθέσεις για να υπερισχύεις. Τέλος, σημαίνει να προστατεύεις την ελευθερία σου απέναντι σ' έναν κόσμο που ειδικεύεται στην περιστολή της.

Αρνηθείτε να μπείτε στο πετσί του αρρώστου ή του ενόχου και θα μπορέσετε να γελάσετε με τους φόβους τους! Αγωνιστείτε ενάντια στη θεραπευτική μανία. Ποιος μπορεί να σας κατανοήσει αν δεν είναι στην κατάστασή σας; Είστε επιθετικοί διότι διεκδικείτε τα αποτέλεσμα των εξετάσεων! Εκβιάζετε!... Διάβολε! Τι διαστρέβλωση!

Μάθετε τη γλώσσα τους, όπως ένας φυλακισμένος μαθαίνει τον ποινικό κώδικα, για να τους χτυπήσετε στο δικό τους έδαφος. Δύσκολο, πολύ δύσκολο! Η απλή περιέργεια,

ακόμα κι αν δεν φανερώνει ανοικτά δυσπιστία, είναι ενοχλητική, και έχουν τους λόγους τους, αυτοί είναι η εξουσία, θέλουν να αποφύγουν ακόμα και την ιδέα ότι θα μπορούσαν να δεχτούν κριτική. Το ενδιαφέρον σας για την ίδια την περίπτωσή σας δεν γίνεται ποτέ αντιληπτό ως δικαιολογημένο ενδιαφέρον, αλλά μόνο ως συναισθηματική εκδήλωση. Τι περιφρόνηση! Για να προστατεύσουν τους γιατρούς απ' αυτήν την άμεση αντιπαράθεση, ειδικοί «στην επικοινωνία», δηλαδή στο ψέμα, θα αναλάβουν να πείσουν τους ασθενείς για την αναγκαιότητα της τάδε ή της δείνα θεραπείας. Φοβερή διαμεσολάβηση![11]

Ο αγώνας για να υπάρξουμε είναι αδιαχώριστος από μια στάση εξέγερσης ενάντια στο ιατρικό σύστημα. Αναγκαία προϋπόθεση είναι η συστηματική αμφισβήτηση της εξουσίας του, που πάει μαζί με την απαίτηση να τρυπήσει ο τοίχος του ιατρικού απορρήτου για να οικειοποιηθείτε τις πληροφορίες που διαθέτουν για την περίπτωσή σας. Πρέπει να είμαστε πονηροί με τους ψεύτες, να στήνουμε ενέδρες, να απαιτούμε πριν την εξέταση αντίγραφο της ακτινογραφίας, να κλέβουμε, και κυρίως να μην αφηνόμαστε να εξαπατηθούμε από αυτήν την εχθρική γλώσσα. Στη συνέχεια, να αναζητούμε το διάλογο με άλλους αρρώστους, να ανταλλάσσουμε πληροφορίες, μια στάση εντελώς διαφορετική από αυτήν που περιμένει κανείς από έναν άρρωστο στο νοσοκομείο. Είναι ο μόνος τρόπος για να πολεμήσουμε τη μονομέρεια των προειλημμένων αποφάσεων, η οποία προϋποθέτει την παντελή παθητικότητα, ή απλώς την έλλειψη γνώσεων.

Το νοσοκομείο θεωρεί τον άρρωστο αντικείμενο πειραματισμού. Αντίθετα, ο μόνος πειραματισμός που επιτρέπει

[11] Προβλέπεται ένας «σύμβουλος επικοινωνίας» που αναλαμβάνει τη βαρετή δουλειά να υποδέχεται τον ασθενή. Αλλά η δουλειά του περιλαμβάνει και κάτι ακόμα, για δες! Πρέπει επίσης να δέχεται και τους πλασιέ των εργαστηρίων. Τι φοβερή ευθύνη για τη λεγόμενη επικοινωνία! Να δέχεται, με όλες τις πιέσεις που μπορούμε να φανταστούμε, το μενού με τις θεραπείες που προτείνουν τα εργαστήρια, για να τις πλασάρει στον άρρωστο, με λεπτό τρόπο, και να τον κάνει να δεχτεί να γίνει πειραματόζωο, δεν είναι κι άσχημα, ε; Να μια διαμεσολάβηση που έλειπε για να επιβάλλουν την υποταγή. «Σύμβουλος επικοινωνίας» για τα παιδιά των προαστίων, για τους αρρώστους κ.λπ. Σε κάθε αποτυχία ενός κοινωνικού δεσμού, ένας σύμβουλος για την… *έλλειψη επικοινωνίας*.

στον άρρωστο να επανοικειοποιηθεί την ατομικότητά του είναι η επικοινωνία της εμπειρίας του, γεγονός που προϋποθέτει να έχει φροντίσει από πριν για τα ανοίγματά του στον κόσμο.

Στη *Δίκη* του Kafka, σκηνοθεσία Orson Welles, ο Joseph K. ανακοινώνει στον δικηγόρο του ότι στο εξής θα αναλάβει ο ίδιος την υπεράσπισή του. Ο δικηγόρος, εγγυητής και επωφελούμενος του γραφειοκρατικού συστήματος που καταδιώκει τον K., αντιδράει και του λέει: «Μόλις υπογράψατε τη θανατική σας καταδίκη». Βίωσα την ίδια κατάσταση από τότε που αποφάσισα να εγκαταλείψω τη χημειοθεραπεία: «Δεν μπορείτε να κάνετε χωρίς εμάς! Είστε υποχρεωμένη να επιστρέψετε». Με άλλα λόγια: «Μόλις υπογράψατε τη θανατική σας καταδίκη».

Δεν παίρνει κανείς μια τέτοια απόφαση για να αποδεχτεί ύστερα τη ρουτίνα της καθημερινής ζωής. Είναι η στιγμή που ξαναβρίσκεις την ενότητα της ζωής σου, την ιστορία σου, τους δικούς σου ανθρώπους, τους πόθους σου.

Ίσως είναι πιο εύκολο να αγωνιζόμαστε εναντίον της νοσηρότητας αυτού του κόσμου, όταν αυτή παίρνει τη διπλή μορφή του όγκου και της διαχείρισής του, παρά να μην αφήσουμε να επηρεαστούμε από τους ανθρώπους που μας αγαπούν. Αναζητούμε την αμοιβαία αναγνώριση. Κι όμως, αυτή η αναγνώριση, για την οποία ο Hegel λέει ότι είναι ο πρώτος σκοπός του ανθρώπου, υποβιβάζεται σήμερα σε μια φλούδα θλίψης. Η γενικευμένη υποψία, ο πόλεμος όλων εναντίον όλων, εμποδίζει την προέκταση του εαυτού. Το χρήμα συνεχίζει το έργο της αφαίρεσης. Οικειοποιείται όλες τις διαμεσολαβήσεις που είναι ακόμα διαθέσιμες μεταξύ των ανθρώπων. Από δω και πέρα είμαστε μόνοι κι έχουμε έναν ολόκληρο κόσμο απέναντί μας.

1991

«Το άπειρο δεν είναι το επέκεινα του πεπερασμένου, είναι η ίδια η κίνηση του πεπερασμένου» (Hegel) – αυτή είναι η πιο επαναστατική φράση που έχω διαβάσει.

Έδωσα βάρος στη ζωή μου για να ελαφρύνω το θάνατό μου. Το να ζεις χωρίς κινδύνους σημαίνει ότι επιλέγεις το χειρότερο, δηλαδή το να πεθάνεις φτωχός. Τι είναι η μοίρα, αν όχι αυτή η γραμμή της ζωής, αυτή η προοπτική η καθορισμένη από τις αλλεπάλληλες αρνήσεις ήδη από την περίοδο της νεότητάς μου; Να ξαναπαίρνω πίσω το χρόνο, να κλέβω χρήματα, να επινοώ τις κοινωνικές δαπάνες όπως μου αρέσει, να επιθυμώ τον πλούτο, να αναγνωρίζω την αλλοτρίωση… μαζί με τους φίλους μου. Αυτή ήταν η ζωή μου.

Απέφυγα πολλούς εγκλεισμούς – πρώτ' απ' όλα τη μισθωτή εργασία. Στα δεκαπέντε χρόνια παρανομίας, απέφυγα τη φυλακή, αλλά όχι την αρρώστια. Δεν θα εγκατέλειπα την ανάγκη να κάνω τη ζωή μου το δικό μου *εμπειρικό πείραμα* για να προστατευθώ από αγωνίες που θα μπορούσαν να αποδειχθούν θανατηφόρες. Απ' αυτή την άποψη, κάλυψα σε μεγάλο βαθμό τις ανάγκες μου. Το χρήμα είναι ένας τύραννος με τεράστια δύναμη όταν δεν το έχεις – όπως ακριβώς κι όταν το έχεις! Σκέτη αρρώστια.

Με το χρήμα, είχα την καλύτερη και τη χειρότερη εμπειρία. Η χειρότερη; Η απομόνωση, ο διαχωρισμός, ο καθένας για τον εαυτό του. Η καλύτερη; Η κλοπή: να οργανώνεσαι για την απαλλοτρίωση, να ενώνεις τις δυνάμεις σου με τις δυνάμεις των άλλων για να συγκεντρωθούν τα απαραίτητα για τη δράση. Αυτή η διαδικασία αναδεικνύει την κοινότητα σκέψης και δράσης επί τω έργω… Κι αυτή η κοινότητα ήταν ο πλούτος που είχα φανταστεί! Που πλέον έβλεπα! Δεν υπάρχει τίποτα πιο συναρπαστικό! Επιτέλους, η γενναιοδω-

ρία πραγματωμένη! Ξανακερδισμένη!

Το να στερηθώ τη ζωή μου είναι μεγαλύτερη απειλή από το να πεθάνω. Το να στερηθείς την ελευθερία σου υπό τον επαναλαμβανόμενο εκβιασμό ενός προαναγγελθέντος θανάτου είναι ασύγκριτα πιο σοβαρό. Ο εκβιασμός, εδώ, δεν ήταν ο τρόμος του εγκλεισμού –ασύλληπτη απανθρωπιά– αλλά εκείνος, ο εσωτερικός, μιας σταδιακής και μη αναστρέψιμης κατάπτωσης.

Η απόδρασή μου για το τελευταίο μεγάλο παιχνίδι της ζωής μού πρόσφερε μια απεριόριστη οπτική γωνία, χάρη στην οποία ξαναβρήκα το στόχο μου, ενισχυμένη με μια ακατανίκητη βούληση.

«Ελευθερία ή Θάνατος.» Ο θάνατος θέτει το στοίχημα της ελευθερίας. Το πεπερασμένο είναι μια στιγμή του απείρου, ξεσηκώνει το πνεύμα, το πνεύμα των εξεγερμένων. Το πεπερασμένο τίθεται ως προθεσμία που δίνουμε στο χρόνο. Έτσι, το τέλος περιέχεται στην αρχή και η αρχή στο τέλος. Το πεπερασμένο είναι το σημείο από το οποίο ο χρόνος προχωράει ανάποδα και κατασκευάζεται, φέρνοντας στο φως, με αυτήν την κίνηση καθ' εαυτήν, το νόημα της ζωής. Χωρίς αυτά τα συνειδητά επιλεγμένα σημεία αναφοράς, χωρίς αυτές τις δεσμεύσεις που αναλαμβάνουμε, η ζωή δεν έχει κανένα νόημα, δεν είναι παρά ένα ατύχημα.

Οι πράξεις των ανθρώπων είναι όπως η κίνηση του πνεύματος στον κόσμο – όσο περισσότερο προχωρούν προς το στόχο τους, τόσο επιστρέφουν προς τη βάση τους. Σ' αυτή τη διπλή κίνηση ο άνθρωπος βρίσκει την ενότητά του. Το φως συνοδεύει αυτή την αργή επανάσταση. Είναι η επιστροφή στον μελλοντικό Χρυσό Αιώνα των χιλιαστών, η εκπλήρωση της υπόσχεσης που δόθηκε στην αρχή του χρόνου.

«Στο βάθος της ψυχής μας τα ουράνια. Γαλανά δίχως νέφη» (Novalis).

Να πεθάνω στο νοσοκομείο!… Θα ήταν σαν να είχαν κατασχέσει το τέλος μου, άρα και τη ζωή μου. Να αφήνεις να κλέψουν τη ζωή και το θάνατό σου! Το τέλος της ζωής μου δεν θα έπρεπε να μου διαφύγει, ειδάλλως μαζί της θα χανόταν κάθε νόημα που είχε αποκτήσει. Η πιο ουσιαστική στιγμή, η στιγμή της νοηματοδότησης, θα μου διέφευγε.

«Το να ζεις είναι το να αρχίζεις να πεθαίνεις. Η ζωή λειτουργεί ως διάσταση του θανάτου, υπάρχει σε σχέση με αυτόν. Ο θάνατος είναι κατάληξη και αρχή μαζί, αποχωρισμός από τον εαυτό και την ίδια στιγμή πιο στενή ένωση μαζί του. Με το πέρασμα από το θάνατο, ολοκληρώνεται η αναγωγή μας στο θάνατο» (Novalis).

Η στιγμή της νοηματοδότησης είναι η στιγμή της πραγμάτωσης. Με τη συνείδηση του τέλους της, η ζωή επιτυγχάνει την πληρότητά της. Είναι εκείνη η στιγμή που η ζωή μου γίνεται πραγματικά βίωμά μου, που καταλαβαίνω την οικουμενική της διάσταση.

Θα έχανα επίσης και την αρχή της: ούτε αρχή, ούτε τέλος, τίποτε πια για να θεμελιώσεις την αμοιβαία αναγνώριση.

Ω απανθρωπιά αυτών των ζοφερών καιρών!

Το πνεύμα του πολεμιστή ατενίζει το θάνατο, γιατί η ουσία της δράσης του είναι να διακινδυνεύει τη ζωή με αντάλλαγμα την αμοιβαία αναγνώριση. Ο άνθρωπος, υποδουλωμένος, όσο περισσότερο προσπαθεί να τον αγνοήσει και να τον καταδιώξει μέχρις αφανισμού του, τόσο περισσότερο κυριεύεται από το θάνατο. Τα πάντα γίνονται για να εκμηδενίσουν και το παραμικρό ίχνος μαχητικού πνεύματος. «Και αυτή η κοινωνική απουσία του θανάτου είναι ίδια με την κοινωνική απουσία της ζωής» (Debord).

Πειραματισμός σημαίνει να συλλαμβάνεις τη ζωή ως στοίχημα: μια αρχή κι ένα τέλος. Έτσι η επιτυχία και η αποτυχία παίρνουν μορφή. Αν συλλάβεις τη ζωή μ’ αυτόν τον τρόπο, δεν μπορείς να νικηθείς. Στο εξής, όποιες κι αν είναι οι χαμένες μάχες, δεν είναι δυνατή η πανωλεθρία. Η σκέψη του θανάτου είναι ο σύμβουλός σου: παραφυλάει συνωμοτικά, επισημαίνει το παραμικρό λάθος (τι είναι αυτός ο καινούργιος πόνος;… Προσοχή, κίνδυνος!).

Όταν πια δεν υπάρχει τίποτα από το οποίο να μπορείς να κρατηθείς, όταν πιστεύεις ότι δεν έχεις πια χρόνο, η σκέψη του θανάτου σε υποχρεώνει να στηριχθείς αποκλειστικά στις αποφάσεις σου, σου δίνει το χρόνο *σου*. Γίνεσαι ο κύριος των επιλογών σου, των προθεσμιών σου, γίνεσαι ο συνετός στρατηγός του εαυτού σου. Σε πιέζει η επείγουσα ανάγκη; Ωραία, πήγαινε λοιπόν με το πάσο σου. Ο χρόνος σού ανήκει, κάνει πράξη την απόφασή σου. Τίποτα άλλο δε μετράει,

δεν μπορείς να στερηθείς τίποτα. Θα έχεις ακόμα και το χρόνο να τελειοποιήσεις τις λεπτομέρειες του στυλ σου. Μετά την πρώτη σου απόφαση όλα θα έχουν μια λογική αλληλουχία. Η οπισθοχώρησή σου θα έχει ουσία, η προοπτική σου θα ξεκαθαρίσει, μια καινούργια δύναμη θα μπει σε κίνηση.

Οι επιλογές σου θα είναι πάντα οι καλύτερες, να είσαι σίγουρος γι' αυτό – θα είναι σίγουρα *δικές σου*.

Απευθύνομαι εδώ σε φίλους που βρίσκονται στη φυλακή, στον Georges Courtois και τον Karim Khalki,* τιμώ το πνεύμα τους, τη δύναμή τους. Ένα τέτοιο πνεύμα μου επέτρεψε να ξαναβρώ τον εαυτό μου όταν όλα συνωμοτούσαν για το χαμό μου. Ο χρόνος που δεν μου διαφεύγει πια έχει επιβραδύνει τη διαδικασία κατάπτωσης.

Ξαναβρίσκω την ουσία της ζωής μου, το σκοπό μου. Αυτό που κάποτε μου φαινόταν ένα τρελό όνειρο, τώρα επαληθεύτηκε μεθοδικά, μέχρι το τέλος. Αντιμετωπίζοντας τον κόσμο, από το ένα ποιοτικό άλμα στο άλλο, κατάλαβα, επικοινωνώντας το, τι είδους δύναμη μπορούσε να απελευθερωθεί. Είναι η δύναμη της εμφάνισης της ανθρωπιάς μου που έφτανε ως την πιο βαθιά ικανοποίηση. Ήταν μια ευχαρίστηση που ξεπηδούσε από το άγνωστο, από την αδιαφάνεια ενός κόσμου αναποδογυρισμένου, που δίνει χαρά σε όσους την αναγνωρίζουν. Αυτή η ανθρωπιά είναι και η δική τους. Τώρα πια είναι ορατή γιατί είναι δική μου, εκθαμβωτική. Η πρώτη της ανάγκη: να τη μοιραστώ με άλλους. Η επόμενη: να την επικοινωνήσω στον κόσμο.

Η ιστορία μου θα μπορούσε να είναι κοινότοπη: Το να βγεις από το νοσοκομείο πριν από το τελικό στάδιο δεν είναι ιδιαίτερα πρωτότυπο. Είναι ένα μικρό εμπειρικό πείραμα που το έκανα ολόκληρη ιστορία. Θα μου στερούσαν το τέλος μου, άρα και τη ζωή μου, από εμένα που την είχα στηρίξει όλη πάνω σε μια άρνηση, την άρνηση της αποστέρησης! Καθώς επανοικειοποιούμαι το τέλος μου ξαναβρίσκω την αρχική της σημασία, τη λογική της άρνησής μου. Μετά το άσμα της αθωότητας, την παιδική ηλικία, η ζωή μου ξα-

---

* Για τους Georges Courtois και Karim Khalki βλ. την υποσημείωση στη σελ. 14 (Σ.τ.μ.)

νάγινε αυτό που ουσιαστικά ήταν: το άσμα μιας εμπειρίας, ενός πειραματισμού. Αυτή η διάσταση μου προσφέρει μια στρατηγική οπτική.

Ξανασυναντώντας τους φίλους μου, βρήκα τον εαυτό μου να λειτουργεί για τους άλλους ως μια πλήρης και ολοκληρωμένη διαμεσολάβηση, να λειτουργεί δηλαδή ως αυτό που θα έπρεπε να είναι ο καθένας, και επίσης αυτό που θα έπρεπε να ενθαρρύνεται να είναι. Ανακάλυψα τα προσόντα που μου έλειπαν για να πραγματοποιήσω τις επιλογές μου, για να επιβάλω τη θέλησή μου, ακόμα και με τους φίλους μου, για να μετασχηματίσω το περιβάλλον μου, για να ανασυνταχθώ, έτσι απλά.

Μπόρεσα να επικοινωνήσω την εμπειρία μου, όλοι την αντιλήφθηκαν, καθένας την αναστοχάστηκε, ξεπήδησαν κοινές ιδέες. Μαζί, φτάσαμε στο ίδιο σημείο: υπάρχει νόημα στην Ιστορία. Μια κοινή αντίληψη θεμελιώνεται και σιγά σιγά παίρνει μορφή, αναδύεται.

Η εποχή που έρχεται δεν έχει και μεγάλη ανάγκη από καινούργιες θεωρίες. Έχει ανάγκη κυρίως από *αποδείξεις διά του παραδείγματος*, από μια ανατροπή της προοπτικής, ορατή, αισθητή, που να στηρίζεται σε αντικειμενικά κριτήρια. Χρειάζεται ιδέες και όχι θεωρητικές υποθέσεις πάνω σε ιδέες, χρειάζεται προπαντός να τις εκλεπτύνει εφαρμόζοντάς τις.

Δεν νομίζω ότι είναι ταπεινή η φιλοδοξία να αντιλαμβανόμαστε τη δράση μας ως εμπειρία-βίωμα – ως μια κατασκευή στο χρόνο και στον κόσμο. Γεννημένη από την επικοινωνία, προϊόν της επικοινωνίας και με στόχο την επικοινωνία. Με μια αρχή, ένα τέλος: Γι' αυτό πρέπει να θέσουμε, όπως οι χιλιαστές, όπως η Καταστασιακή Διεθνής, ένα σημείο στο χρόνο, μια διορία. Ξεκινώντας απ' αυτό το σημείο αναφοράς, να είμαστε συγχρόνως το υποκείμενο μιας εμπειρίας-πειράματος και η αναγκαία διαμεσολάβηση. Δεν έχουμε πια κανένα σημείο αναφοράς. Πρέπει εμείς να το προσφέρουμε στον εαυτό μας. Μόνο έτσι μπορεί να γεννηθεί μια προοπτική.

Το λάθος της Καταστασιακής Διεθνούς, που ακολούθησε το λάθος των χιλιαστών, ήταν ότι στοχάστηκαν το *είναι* ως

ήδη υπάρχον, ως να ήταν δεδομένο (βλ. την έννοια του εκλεκτού). Όμως δεν υπάρχει πλέον κανένα *δέον είναι*, αλλά ένα *είναι* που κατασκευάζεται μέσα στην πιο μεγάλη απόσταση. Έτσι μπορούμε να αντιληφθούμε πώς μεγάλα πράγματα κατορθώνονται με τη μεγαλύτερη απλότητα.

Το χρήμα είναι το αντίστροφο του πλούτου, μας απομονώνει και μας διαιρεί. Είναι η *παντοδυναμία της αντικειμενικότητας* που επιβάλλει το νόμο της. Είναι η πιο μεγάλη αποστασιοποίηση από τον εαυτό μας, η απόλυτη αφαίρεση. Το υποκείμενο δεν μπορεί να υπάρξει παρά μόνο κυριεύοντας αυτήν την απόσταση. Αυτήν τη στιγμή, το χρήμα είναι η μόνη διαμεσολάβηση. Η λύση δεν είναι οποιαδήποτε ιδεολογία, αλλά η έμπρακτη αμοιβαία αναγνώριση. Η φιλοδοξία μας δεν μπορεί παρά να μας οδηγεί στο να κατασκευάζουμε τις φιλίες μας. Και μέσα σ' αυτή την ενεργό διαδικασία οικοδόμησης βρίσκουμε τελικά το νόημα αυτού που πάντα ψάχναμε.

Andréa Doria
14 Αυγούστου 1991

Γράμμα στην Bella

Μάιος 1991

Τίποτα δεν ήταν ακόμα κοντά
κι εγώ δεν ήμουν παρά η μακρινή ηχώ
από τα βάθη του χρόνου και του μέλλοντος.
Novalis

Bella,

Δεν μου είναι ευχάριστο που βλέπεις το επικείμενο τέλος μου ως μια ήττα. Μιλά η φίλη που ήδη υποφέρει που θα με χάσει;

Θέλησα όμως να θεραπευτώ; Η άμυνά μου ήταν να αρνηθώ την αρρώστια και ύστερα να πράξω έτσι ώστε μια αρχή που με καθορίζει, ανώτερη από κάθε τυχαίο συμβάν, να λάβει την απόφαση: Θέλησα να ζήσω εις βάθος, αυτό θέλησα!

Κατάφερα το στόχο μου, δηλαδή να μη χάσω το μυαλό μου ό,τι κι αν συμβεί. Στρατηγικά, κατάφερα μια διπλή νίκη. Νίκησα τους «καρκινόμπατσους» που ήθελαν να πολιορκήσουν τα συναισθήματά μου, καλλιεργώντας απέναντί τους μια εξαίσια αδιαφορία. Μπόρεσα εγκαίρως(;) να διακόψω το δεσμό με την ιατρική, μ’ αυτόν τον κόσμο που παραταΐζεται από τους καρκίνους και τα άλλα σκατά που μας σερβίρει. Η ιατρική είναι μια γραφειοκρατία που κρύβει την άγνοιά της σαν κρατικό απόρρητο.

Κι έπειτα, είχα να κάνω με τους «μπατσοκαρκίνους», αυτά τα υγιή καθίκια που τόσα χρόνια με παρακολουθούσαν, χωρίς ντροπή και δυσκολία: ούτε κι αυτοί κατάφεραν να με απομονώσουν. Α! Ακόμη και από μακριά, οι φίλοι μου ήταν μαζί μου.

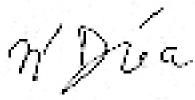
Και ακόμη καλύτερα, τι πολυτέλεια, τι υπέρτατη απόλαυση, οργάνωσα το τέλος μου με τους φίλους μου σαν μια κατάσταση που την κατασκευάζουμε εμείς. Η ημερομηνία του αποχωρισμού μας αποφασίστηκε, το σημείο συμφωνίας μέσα στο χρόνο είναι σημάδι για μια αναχώρηση: τέλος και αρχή μαζί. Θα υπάρχω στο μέλλον των φίλων μου, στους κοινούς προσανατολισμούς τους. Λέω «εμείς» μιλώντας για ένα χρόνο που δεν θα υπάρχω πια. Να πώς σχετικοποιείται η ιδέα του θανάτου όταν γίνεται κοινά αποδεκτός.

Αυτή η ημερομηνία, επιλεγμένη λίγο-πολύ αυθαίρετα, πρέπει να ιδωθεί σαν ένα ποιοτικό όριο που θέτουμε από κοινού, πέρα από το οποίο θα ήταν ιεροσυλία να περάσουμε.

Εδώ βρισκόμαστε στον αντίποδα της έννοιας της αυτοκτονίας, μιας πράξης μοναχικής κι απελπισμένης, αποτυχία και ήττα μαζί, όπου εκμηδενίζονται όλα όσα το άτομο μπόρεσε να πιστέψει. Αποφασίζοντας τον τρόπο του θανάτου μου μαζί με άλλους και όχι ιδιωτικά, υπερβαίνω την απλή επιβεβαίωση της ατομικής μου ελευθερίας και αντιτίθεμαι σε μια διαδικασία φθοράς (του κόσμου, του σώματός μου) που μου διαφεύγει, μια διαδικασία την οποία η θέλησή μου, από μόνη της, δεν θα μπορούσε να ανατρέψει.

Η ελευθερία που εκφράζω είναι η ελευθερία μιας συγκεκριμένης ατομικότητας, στενά δεμένη με την ελευθερία των άλλων, μια κοινωνική ελευθερία. Αποτελώ μια ζωντανή απόδειξη ότι ζούμε μόνο αν επικοινωνούμε.

Η ελευθερία μου;
Ούτε νίκη
Ούτε ήττα
Είμαι σίγουρη για τους φίλους μου

Η Andréa πέθανε την ημερομηνία που επέλεξε:
Στις 15 Αυγούστου 1991.